

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

32 (2663)

Пятніца, 10 жніўня 1973 года

Цана 8 кап.

12 жніўня—Дзень будаўніка

Мікалай Фурсевіч і Генадзь Несцярочык — прадстаўнікі самай мірнай на зямлі прафесіі. Яны—будаўнікі! Аб'екты фотаапарата «прыкмеціў» іх на чарговай будоўлі. Разам з таварышамі, хлопцы ўзводзяць у Мінску 12-павярховы будынак інтэрната Міністэрства фінансаў. Адсюль ім, мантажнікам-высотнікам, далёка відаць. Сярод гмахаў прыгожых будынкаў, якіх

столькі вырасла ў пасляваенным Мінску, яны могуць убачыць і тыя, дзе давялося самім працаваць.

Сваё свята—Дзень будаўніка ўдарнікі камуністычнай працы рабочыя БУ-77 трэста № 26 М. Фурсевіч і Г. Несцярочык сустракаюць выдатнымі працоўнымі поспехамі.

Фота А. ЛУКАШОВА.

У ТВОРЧЫМ САЮЗЕ ПІСЬМЕННІКАЎ

Група балгарскіх студэнтаў-філолагаў з Тырнаўскага ўніверсітэта, якая знаходзілася на месячных курсах пры Мінскім дзяржаўным педагогічным інстытуце імя Максіма Горкага, сустрэлася з беларускімі пісьменнікамі.

Аляксей Гардзіцкі раскажа пра творчыя сувязі беларускіх літаратараў з пісьменнікамі сацыялістычных краін, пра міжнародныя кантакты беларускай літаратуры. Анатоль Вярцінскі падзяліцца сваімі ўражаннямі пра паездку ў Балгарыю, раскажа аб працы над творами, у якіх будзе адлюстравана балгарская тэматыка. Алесь Разанаў прачытае свае пераклады, уключаючы ў анталогію балгарскай класічнай паэзіі, якая неўзабаве мае выйсці на беларускай мове ў выда-

вецтве «Мастацкая літаратура».

Некалькі дзён у Мінску знаходзіліся польскія пісьменнікі: Веслаў Янджынскі, Тадэвуш Хрусьцялеўскі, Станіслаў Пагачэўскі і Анджей Занеўскі. Празаіца В. Янджынскага беларускі чытач добра ведае па яго кнізе аб лодзінскім дзіцячым канцлагеры «Рэпартаж з пустога поля», якая выйшла ў мінулым годзе ў выдавецтве «Мастацкая літаратура». У гэтым жа выдавецтве выйшаў зборнік «Горад мільённы і мы» («Паэзія Чырвонай Лодзі»), у якім змешчана нізка вершаў Т. Хрусьцялеўскага. Абодва пісьменнікі — актыўныя прапагандысты беларускай літаратуры ў Польскай Народнай Рэспубліцы.

Госці цікавіліся навінкамі беларускай літаратуры, наведвалі радзіму Янкі Купалы Вязынку, Курган Славы і Хатынь. У Саюзе пісьменнікаў адбылася сустрэча, у якой прынялі ўдзел М. Танк, І. Шамякін, І. Мележ, А. Кулакоўскі, А. Марціновіч, Я. Брыль, Я. Семяжон, І. Пташнікаў, Б. Сачанка, А. Вярцінскі, М. Гамолка, А. Гардзіцкі, М. Татур, Л. Салавей, А. Мальдзіс, намеснік старшыні Дзяржаўнага камітэта СМ БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю Р. Ткачук. Адбылася таксама гутарка ў Таварыстве дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі.

Польскія пісьменнікі сустрэліся з грамадскацю Заводскага раёна Мінска.

Вядомы рускі паэт Андрэй Вазнясенскі любіць наведваць Беларусь. У апошні прыезд у клубе Саюза пісьменнікаў адбылася сустрэча з паэтам, у час якой ён пра-

чытаў шэраг новых твораў, а таксама пазнаёміў слухачоў з вершамі, створанымі пад уплывам уражанняў ад падарожжаў па Беларусі.

Штогод у Мінскі дзяржаўны педагогічны інстытут імя М. Горкага прыязджаюць на месячныя курсы групы настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры школ Беластоцкага ваяводства Польскай Народнай Рэспублікі. Стала ўжо традыцыяй, што ў кожны свой прыезд госці сустракаюцца з беларускімі пісьменнікамі.

На гэты раз у клуб Саюза пісьменнікаў прыйшлі Аляксей Кулакоўскі, Янка Брыль, Мікола Аўрамчык, Аркадзь Марціновіч, Анатоль Вярцінскі, Генадзь Бураўкін, Мікола Татур, Алесь Ставер. Пісьменнікі расказалі пра новыя творы беларускай літаратуры, падзяліліся вопытам працы над перакладамі твораў польскіх пісьменнікаў на беларускую мову, пажадалі гасцям далейшых поспехаў у іх пачэснай і кэрыснай дзейнасці.

«ХАЙ НІВЫ І ГОНІ КВІТНЕЮЦЬ ШТОДНЯ»

Такімі словамі закончыўся канцэрт, які дзямі наладзіла маладзёжная агіт-брыгада Дварашчанскага сельскага клуба Дзяржынскага раёна ў саўгасе імя Фрунзе.

Далёка за поўнач гучалі над палямі песні, трапныя прыпеўкі. Трэба было бачыць, як удзячны былі хлебаробы тым, хто прынёс ім зямны паклон і шчыра пажадаў, «каб поле ўраджайнае песняй стала».

Гэта ўжо шосты канцэрт, які брыгада дала ў гаспадарках раёна за час жніва.

А. Цішчанка, Г. Брулко, Н. Бубенка, М. Муліца хораша выконваюць беларускія народныя песні і песні савецкіх кампазітараў.

Цікава, што ўдзельнікі агітбрыгады радуецца не толькі добрай песняй, але апэратыўна паведамляюць пра тое, як ідзе ўборка ўраджаю ў суседніх гаспадарках, віншуюць са сцэны лепшых механізатараў і хлебаробаў, тых, хто стаў героем дня.

В. ЖЫБРЫК,
рэдактар насценнай газеты калгаса «Чырвоная зорка» Дзяржынскага раёна.

ТАВАРЫШ ПЕСНЯ

Многа ўвагі арганізацыі адпачынку хлебаробаў надаюць агітбрыгады культасветустановаў раёна. Толькі за вясенне-летні перыяд гэтага года імі дадзена для працаўнікоў калгасаў і саўгасаў непасрэдна на палях і сенажацях больш 40 канцэртаў мастацкай самадзейнасці.

Напрыклад, калектыў агітбрыгады раённага дома культуры выступаў з канцэртамі перад жывёлаводамі і паляводамі калгаса імя

Леніна, саўгаса «Людзяневічы» і некаторых іншых гаспадарак. Перад хлебаробамі вёсак Беразнякі, Верасніца, Дзякавічы выступілі агітбрыгады Тураўскага дома культуры, Верасніцкага, Дзякавіцкага сельскіх дамоў культуры.

Усяго агітбрыгадамі раёна дадзена для насельніцтва 179 канцэртаў.

І. НОВІКАЎ,
супрацоўнік Жыткавіцкай раённай газеты.

Вынікі конкурсу падведзены

Адзел культуры Салігорскага райвыканкома сумесна з райкомам камсамола і райкомам прафсаюза работнікаў культуры падвялі вынікі конкурсу на лепшае культурнае абслугоўванне работнікаў жывёлагадоўлі раёна, які праходзіў з 1 снежня 1972 г. па 1 ліпеня 1973 г. За гэты час у клубы і чырвоных кутках для жывёлаводаў было прачытана больш як 700 лекцыяў і дакладаў, праведзена каля 150 тэматычных вечароў, вусных часопісаў, паказана 408 канцэртаў мастацкай самадзейнасці. Выдача сельскагаспадарчай літаратуры павялічылася ўдвая ў параўнанні з гэтым перыядам мінулага года.

Пераможцамі конкурсу прызнаны Цесаўскі сельскі дом культуры, Мазуршчынскі сельскі клуб, Паварчыцкая і Зажэвіцкая сельскія бібліятэкі. Ім прысуджаны вымпелы, ганаровыя граматы, а іх работнікам уручаны памятныя падарункі.

М. РОЗУМ.

«ПАЎЛІНКА» — ЮБІЛЕЙНАЯ

Больш за 50 тысяч гледачоў набывала на спектаклі Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра «Паўлінка», які ідзе з вялікім поспехам не толькі ў родным горадзе артыстаў, а і на гастролях. Захапляючае відовішча, сакавітая і дасціпная мова дзеючых часоў, сапраўдны народны гумар,— вось што характарызуе спектаклі «Паўлінкі». Публіка гарачымі апладысмантамі выказвае падзяку народнаму артысту БССР С. Бульчыку (Сцяпан Крыніцкі), заслужаным артыстам БССР А. Яфрэменку (Францыс Пустарэвіч), Ю. Гальперынай (Агата), Н. Фядзяевай (Альжбета). Побач з гэтымі вопытнымі майстрамі сцэны выразныя сцэнічныя вобразы ствараюць іх малодшыя калегі — В. Корпусь (Якім Сарока) і

В. Смірнова (Адольф Быкоўскі). Зразумела, асабліва сінпатыі выклікае сама Паўлінка, натура савабодная духам, тэмпераментная, кемлівая, здольная змагацца за сваё ішчасце. Яе іграе Н. Караткевіч.

Камедыя народнага паэта Беларусі Я. Купалы, пастайленая рэжысёрам Ул. Караткевічам, набывае ў магілёўчан ці-

кавае і вынаходлівае пастановачнае вырашэнне. Гэтаму спрыяе і мастацкае афармленне спектакля (М. Волахаў).

Юбілейны паказ «Паўлінкі» адбыўся на сцэне клуба калгаса «Ударнік» Мсціслаўскага раёна.

На здымку — Н. Караткевіч у ролі Паўлінкі Крыніцкай.

Тэкст А. Кукшынскага.
Фота А. ГОЛЫША.

12 КЛУБАЎ ПАД АДНЫМ ДАХАМ

Энтузіязм, рамантыка, актуальнасць. Першыя літары гэтых слоў вызначылі назву клуба па інтарэсах «Эра», які аб'яднаў 50 юнакоў і дзяўчат ткацкай вытворчасці Гродзенскага тонкасуконнага камбіната. Дэвізам «Эры» сталі палымныя словы Мусы Джалілі:

Стоит жить, чтоб в землю врезать
След поглубже, позаметней,
Чтоб твое осталось дело
Словно дуб тысячелетний...

Ёсць у членаў клуба і свой статут, у якім сфармулявана галоўнае: «...адказнасць перад будучым пакаленнем камсамольцаў». Тэматычны вечар, мітынг-канцэрт, вечар-рэпартаж, дыспут, баль пераможцаў сацыялістычнага спорнацтва і літаратурна-музычны вечар...

«Ці дастойны мы нашых бацькоў?» Адказ на гэтае пытанне члены клуба шукалі ў гарачай спрэчцы, дзе адкрыта сутыкаліся пункты гледжання, прыводзіліся прыклады з жыцця свайго калектыву, з літаратуры, кіно. На вечар-рэпартаж «Свет вачыма савецкага чалавека» прыйшлі людзі, якія пабывалі ў камандзіроўцы, турыстычных паездках або ў гасцях у сваякоў за граніцай. Мітынг-канцэрт «Намсамол, табе я славу пю» праведзен з удзелам лепшых маладых рабочых камбіната. То адзін, то другі з іх падмаўся з залы на сцэну, раскажаў аб сваіх працоўных справах, гаварыў аб эстафеце, якую яны прынялі ад старэйшых братаў і бацькоў і якую павінны з гонарам перадаць тым, хто прыйдзе ім на змену. Са сцэны гучалі заклікі — на іх адказвала зала. Салісты запявалі песню — яе падхопілі ўсе прысутныя на вечары. Не было тут ні гледачоў, ні артыстаў. Усе былі ўдзельнікамі.

Тэме «Памяці загінуўшых будзьце дастойны» члены клуба «Эра» пры-

ПАМЯЦІ ВАЛЬТЭРА УЛЬБРЫХТА

Наведанне Генеральнага консульства Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі ў Мінску кіраўнікамі Камуністычнай партыі Беларусі і ўрада БССР

7 жніўня кіраўнікі Кампартыі Беларусі і ўрада БССР наведвалі Генеральнае консульства Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі ў Мінску.

Таварышы П. М. Машэраў, А. Н. Аксёнаў, М. Н. Полазаў, І. Я. Палякоў, Я. П. Нікулкін, І. М. Трацяцкі, сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Л. П. Чагіна, Старшыня Вярхоўнага Савета БССР І. П. Шамякін, намеснікі Старшыні Савета Міністраў БССР С. М. Кішкін, Ю. Б. Колакалаў, П. Л. Коханаў, Н. Л. Сняжкова выказалі ад імя Цэнтральнага Камітэта Кампартыі Беларусі, Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР і Савета Міністраў БССР глыбокае спачуванне ў сувязі са смерцю стойкага камуніста — інтэрнацыяналіста, страшнага змагаара за мір і дружбу паміж народамі, выдатнага дзеяча германскага і міжнароднага камуністычнага руху, вялікага друга савецкага народа, члена Палітбюро Цэнтральнага Камітэта САПГ, Старшыні Дзяржаўнага савета ГДР Вальтэра Ульбрыхта.

У жалобнай зале кіраўнікі Кампартыі Беларусі і ўрада БССР усклалі вянок ад ЦК КПБ, Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР, Савета Міністраў БССР, правялі некалькі мінут у журботным маўчанні ля партрэта вяршыша Вальтэра Ульбрыхта.

Кіраўнікі Кампартыі Беларусі і ўрада БССР распісаліся ў жалобнай кнізе.

Генеральнае консульства ГДР у Мінску наведвалі таксама адказныя работнікі апарату ЦК КПБ, Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР, Савета Міністраў БССР, кіраўнікі рэспубліканскіх міністэрстваў і ведамстваў, прадстаўнікі абласных і гарадскіх партыйных і савецкіх органаў, прафсаюзных, камсамольскіх і іншых грамадскіх арганізацый, працаўнікі прадпрыемстваў горада, дзеячы навукі і культуры. Яны выказалі глыбокае спачуванне сябрам з ГДР.

Спачуванні ў сувязі са смерцю В. Ульбрыхта выказалі супрацоўнікі Генеральнага консульства ПНР у Мінску.

БЕЛТА.

ДОБРА ПОМНІЮ той восеніскі дзень апошняга перадвазнага года, калі некалькі хлопцаў з нашага двара прыйшлі дамоў у новенькіх чорных шынялях, падперажаных рамянямі з бліскучымі спражкамі, на якіх былі выціснуты літары «РУ». Мы, хлапчукі, абступішы іх, з зайздрасцю цмокалі языкамі, стараліся здагадацца, што гэта за таямнічае «РУ»...

З таго часу сплыло нямала гадоў. Але кожны раз, сустракаючы хлопцаў і дзяўчат у фарменным адзенні, міжволі ўспамінаецца тая першая сустрэча. З нейкім, мо трохі і наўным пачуццём гонару праводзіш позіркамі падцягнутыя, ладныя юнацкія фігуры. Вось яно, дастойнае папаўненне слаўнага рабочага класа краіны.

Працоўныя рэзервы! Як ідзе іх падрыхтоўка, якія задачы даводзіцца зараз вырашаць у справе прафесійна-тэхнічнай адукацыі моладзі — з такімі пытаннямі мы звярнуліся да намесніка старшынні Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па прафесійна-тэхнічнай адукацыі Акіма Трафімавіча Якубенкі.

— Прафесійна-тэхнічная адукацыя ў нашай краіне мае даўнюю гісторыю, — сказаў ён. — Сярод першых ленинскіх дэкрэтаў былі і дэкреты аб распаўсюджванні прафесійна-тэхнічных ведаў і аб вучэбнай прафесійна-тэхнічнай павіннасці. Маладых рабочых розных спецыяльнасцей у тыя часы рыхтавалі непасрэдна на заводах і фабрыках. З цягам часу была створана агульнадзяржаўная сістэма, якая, натуральна, зыходзячы з патрабаванняў часу, пастаянна ўдасканальвалася. У кастрычніку 1940 года быў выданы Указ аб арганізацыі рамесніцка-чыгуначных вучылішчаў і аб фабрычна-заводскага навучання. У 1954 годзе рамесныя вучылішчы і школы ФЗН былі пераўтвораны ў ГПТВ і СПТВ — гарадскія і сельскія прафесійна-тэхнічныя вучылішчы.

Сетка прафтэхвучылішчаў з кожным годам пашыраецца. Выпускнікі гэтых навучальных устаноў складаюць асноўную частку кваліфікаваных кадраў на прамысловых прадпрыемствах, будоўлях, у саўгасах і калгасах. Напрыклад, на адным з буйнейшых прадпрыемстваў рэспублікі — Мінскім трактарным заводзе — каля 70 працэнтаў зборшчыкаў, сталявараў, токараў прайшлі падрыхтоўку ў прафесійна-тэхнічных вучылішчах. Наогул, за папярэдні час установы прафесійна-тэхнічнага навучання рэспублікі далі пачаць у жыццё больш чым паўмільён рабочых. Зараз 167 прафтэхвучылішчаў выпускаюць у год каля 60 тысяч рабочых больш як 250 прафесій, у тым ліку, 22 прафесіі для працы ў вёсцы. Усяго ж за пяцігодку будзе выпушчана 139 тысяч высокакваліфікаваных рабочых літаральна для ўсіх галін народнай гаспадаркі.

— Акім Трафімавіч, нядаўна Вархоўны Савет СССР прыняў «Асновы заканадаўства Саюза ССР і саюзных рэспублік аб народнай асвете». У іх шмат гаворыцца і аб удасканаленні прафесійна-тэхнічнай адукацыі. Што

новага ўнясе заканадаўства ў практыку падрыхтоўкі маладых рабочых?

— Рабочы пачатку 70-х гадоў адрозніваецца ад рабочага, скажам, 50-х гадоў, нават 60-х. Сёння рабочаму хлопцу, які прыйшоў працаваць на завод, даводзіцца сутыкацца з самай складанай тэхнікай. Натуральна, уда-сканаленне тэхналогіі, механізацыі і аўтаматызацыі вытворчасці значна змяняюць змест працы рабочых, прад'являюць высокія патрабаванні да ўзроўню іх прафесійнай падрыхтоўкі. Зараз выбраны кірунак на сярэднія прафесійна-тэхнічныя вучылішчы, як найбольш перспектыўную форму падрыхтоўкі маладога па-

— У параўнанні з горадам, вёска ўсё ж адчувае больш востры дэфіцыт кваліфікаваных кадраў...

— Гэта так. Але прымаюцца ўсе захады, каб ліквідаваць гэты кантраст. У рэспубліцы зараз налічваецца 47 сельскіх тэхнічных вучылішчаў, якія маюць 250 філіялаў пры аддзяленнях сельгастэхнікі, саўгасах і калгасах.

Калі ж гаварыць аб перспектыве, дык ёсць пастанова аб стварэнні да 1980 года ў кожным раёне сярэдняга сельскага прафесійна-тэхнічнага вучылішча, што дасць магчымасць поўнасцю забяспечыць патрэбы вёскі ў кваліфікаваных тэхнічных кадрах.

прадпрыемствах сустракаюць з радасцю і прадстаўляюць ім усе ўмовы для плённай працы. Гэта натуральна, бо прамысловасць, сельская гаспадарка няспынна растуць і адчуваюць пастаянную патрэбу ў кваліфікаваных кадрах. А кваліфікацыя нашых выпускнікоў дастаткова высокая. Ва ўсім разе рэкламацыю нам не прад'являюць.

— Вы, Акім Трафімавіч, самі падвялі нашу гутарку да пытання аб якасці навучання...

— У новым заканадаўстве падкрэслена, што галоўная задача прафтэхвучылішчаў — падрыхтаваць для народнай гаспадаркі ўсебакова развітых, тэхнічна адукаваных і культурных маладых рабочых, якія валодаюць прафесійным майстэрствам, адпавядаючым сучаснай вытворчасці, навукова-тэхнічнаму прагрэсу. Высокія патрабаванні прад'являюцца да маральнага, эстэтычнага, фізічнага выхавання будучых рабочых, фарміравання ў іх камуністычнага светапогляду. Вось чаму якасна новы этап у развіцці прафесійна-тэхнічнай адукацыі патрабуе і якасна новай арганізацыі навучальнага працэсу, забеспячэння вучылішчаў высокакваліфікаванымі інжынерна-педагагічнымі кадрамі.

Навучальныя ўстановы нашай сістэмы няблага забяспечаны педагагічнымі кадрамі. У асноўным гэта добра адукаваныя людзі, якія любяць сваю справу, адданы ёй. Штогод педагагічны калектыў прафтэхвучылішчаў рэспублікі папаўняецца на 350—400 чалавек за кошт выпускнікоў інжынерна-педагагічнага факультэта Беларускага політэхнічнага інстытута, індустрыяльна-педагагічных тэхнікумаў, якія рыхтуюць майстроў вытворчага навучання (такіх тэхнікумаў у нашай сістэме — тры) і іншых навучальных устаноў.

Характэрная дэталю. Нядаўна пры Рэспубліканскім інстытуце педагагікі створана навукова-даследная лабараторыя па праблемах фарміравання моладзі. Гэта яшчэ адно сведчанне таго, якое значэнне партыя і ўрад надаюць прафесійна-тэхнічнай адукацыі.

Для чытачоў «Літаратуры і мастацтва» будзе цікава ведаць, што мы надаём вялікае значэнне культурнаму, эстэтычнаму выхаванню навучэнцаў. Мастацкая самадзейнасць працоўных рэзерваў нашай рэспублікі славіцца на ўсю краіну. У яе актыве шматлікія дыпламы і прызы, заваяваныя на рэспубліканскіх усеагульных аглядах і конкурсах. У рэспубліцы шырока вядома творчасць мастакоў, разброў па дрэве, інкрустараў, якіх рыхтуе Бабруйскае мастацкае сярэдняе прафесійна-тэхнічнае вучылішча.

«Мы — маладыя рабочыя клас», — спяваецца ў песні, якая так і называецца «Працоўныя рэзервы». Нельга не ганарыцца гэтымі юнакамі і дзяўчатамі, што заўтра стануць ля станкоў і пультаў электронных машын. Дастойная змена нашаму слаўнаму рабочаму класу.

М. ЗАМСКІ.

«МЫ — МАЛАДЫ РАБОЧЫ КЛАС...»

На пытанні карэспандэнта «Літаратуры і мастацтва» адказвае намеснік старшынні Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па прафесійна-тэхнічнай адукацыі А. Т. ЯКУБЕНКА.

паўнення рабочага класа краіны. Сярэднія прафтэхвучылішчы — гэта новы тып навучальнай установы, у якой моладзь за тры гады атрымлівае прафесію і завяршае сярэдняю адукацыю.

З гэтага года выпускнікам сярэдніх прафтэхвучылішчаў будзе выдавацца дыпламы, якія даюць права паступлення ў Інстытуты аднолькава з выпускнікамі тэхнікумаў. Акрамя гэтага, навучэнцам вучылішчаў на перыяд навучання і на адзін год пасля сканчэння прадстаўляецца адтэрміноўка ад прызыву на ваенную службу. У сярэднія прафтэхвучылішчы прымаюцца юнакі і дзяўчаты з васьмікласнай адукацыяй, без экзаменаў, але з конкурсным адборам па адзнаках школьнага пасведчання.

У мінулым навучальным годзе ў рэспубліцы працавалі 36 такіх вучылішчаў, з і верасня іх будзе ўжо 51 з наборам больш за 10 тысяч чалавек, да канца пяцігодкі — 82. Колькасць навучэнцаў сярэдніх прафтэхвучылішчаў складзе 40 працэнтаў ад усіх навучэнцаў ГПТВ і СПТВ.

— Акім Трафімавіч, вы казалі, што ГПТВ выпускаюць рабочых 250 прафесій. Як жа ўлічваецца, якіх прафесій трэба больш, якіх менш?

— Усё робіцца зыходзячы з дырэктывы Дзяржплана рэспублікі. Менавіта ён распрацоўвае для нас планавыя лічбы набору па прафесіях. Хаця, шчыра кажучы, бываюць і промахі. Тэрмін навучання ў нас — два—тры гады, за гэты час могуць быць нейкія змены ў кан'юнктуры, і падрыхтаваных спецыялістаў пэўнага профілю можа аказацца лішак ці наадварот — недахоп. Але мы заўсёды знаходзім нейкае выйсце. Людзі без работы па спецыяльнасці не застаюцца.

— Часам даводзіцца чуць, што на некаторых прадпрыемствах не заўсёды чула, уважліва ставяцца да новага папаўнення рабочых, не прадстаўляюць ім працу па спецыяльнасці, жыллё, адным словам, з першага дня яны прадстаўлены самі сабе...

— З такімі фактамі нам даводзіцца сустракацца і мы адразу прымаем неабходныя меры. Увогуле ж, з поўнай адказнасцю можна сказаць, што, як правіла, нашых выпускнікоў на

ГАСТРОЛЬНАЕ ЛЕТА

НЕЗАБЫЎНЫЯ АПЛАДЫСМЕНТЫ АДЭСЫ

Не ўпершыню наведвае Гомельскі абласны драматычны тэатр горад, што лічыцца жамчужынай Чорнага мора. На яго гастрольнай афішы сёлета было пазначана дванаццаць назваў, сярод іх «Таблетку пад язык» А. Макаенка, «Толькі адно жыццё» А. Майзона, «Грэшнае каханне» і «Амазонкі» А. Дзялендзіка, «Добры дзень, Крым!» Р. Назарава, «Даходнае месца» А. Астроўскага і настайленая напярэдадні летніх падарожжаў камедыя «Прытворнахворы» Малера.

— На спектаклях пабывала амаль пяцьдзесят тысяч працоўных горадагероя і гасцей з усёй краіны, — сказала карэспандэнту «ЛіМа» дырэктар тэатра Т. Карпава. — Асаблівым поспехам карысталіся п'есы беларускіх драматургаў. Грамадскасць адзначыла іх вострую праблематыку і высокі мастацкі ўзровень: Трупа тэатра дала амаль дваццаць спектакляў для працоўных сяла. У часе ўборкі ўраджаю мы выязджалі да каласнікаў і ў саўгасы Адэсчыны. Незабывальнымі для нас застануцца сустрэчы з вытворчымі калектывамі суднарамонтнага завода і партавой Ільічойска. Уласцівы адэстам тэмперамент акцёры адчулі на тых апладысмантах, што гукалі пасля нашых выступленняў пад небам Пойдны і ў заводскіх цэхах.

За поспехі ў культурным абслугоўванні жыхароў горада-героя тэатр узнагароджаны Граматай Адэскага абкома КПУ і абласнога савета дэпутатаў працоўных. Такую ж Грамату ўручылі нам прадстаўнікі Палітупраўлення Чырванасцяжнага Чарнаморскага флоту за шэфскія выступленні перад ваеннымі маракамі...

Цяпер, пасля кароткага адпачынку,

трупа выпраўляе брыгады на абслугоўванне сельскага глядача роднай вобласці. Маршруты жнівеньскіх падарожжаў тэатра — Гомельшчына.

Сцэна з новага спектакля «Прытворнахворы» Малера. У ролях Анжалікі, Аргана, Тама Дыафаруса і доктара Дыафаруса артысты Ірына Чальцова, Валерый Оніна, заслужаны артыст БССР Фёдар Іванюк і Валлянцін Касценка.

Фота У. ТКАЧЭНКІ.

АБ ДРУЖБЕ МАРСКОЙ

У Віцебску спектаклем па п'есе Ю. Аненкава і Е. Гальперынай «Дачка акіяна» пачаў гастролі драматычны тэатр Чырванасцяжнага Чарнаморскага флоту. Спектакль, які расказвае аб суровых флотацкіх буднях, аб моцнай дружбе марской, цёпла прынят глядачамі.

На працягу трох тыдняў віцябляне пазнаёмяцца з адзінаццацю лепшымі работамі калектыву.

У плане гастролей творчыя сустрэчы з нафтахімікамі Полацка і энергетыкамі Навалукомля, з машынабудульнікамі Віцебска, з меліяратарамі і хлебарабамі многіх раёнаў вобласці.

БЕЛТА.

ЗЫРАЕЦА БІБЛІЯТЭЧКА

Акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета БССР пачаў выпускаць ілюстраваныя брашуры да кожнага спектакля. Толькі што атрыманы сігнальныя экзэмпляры такой кніжкі пра оперу «Шкавая дама». Тут надрукаваны выказванні аб геніяльным творцы П. Чайкоўскага выдатных музыкантаў, дзеяца характарыстыка і гісторыя спецічнага жыцця оперы, расказваецца пра літаратурную перапрацоўку — апавесць А. Пушкіна, цытуюцца п'есмы кампазітара. Прыведзена і храналогія пастановак «Шкавая дама» на мінскай сцэне. Сярод ілюстрацый — старонка нотнай партытуры, гравюры XVIII стагоддзя, здымкі з першай пастаноўкі оперы ў канцы мінулага стагоддзя, рэпрадукцыі эскізаў да цяперашняй пастаноўкі народнага мастака БССР Я. Чамудурава. Гэта — трэцяя брашура, што з цягам часу складзе бібліятэчку сталых наведвальнікаў опернага тэатра. Сёлета выйшлі такія кніжкі аб «Фаўсце» і «Міндзі».

ГЛЮЧЫ ВОДАР ЛЕСУ. Рапіца яшчэ толькі параджаецца, раса плячэ холадам поці, сонца працінае першымі промнямі неба, а ты адводзіш рукою галінку і ўзіраешся ў зялёны паўзмрок. Вось ён, заветны баравік — тугая пажка, на брыльчыку дробная раса, рыжыя іглічка — густы баравіковы пах!

Цячэ ў нізоўе з хвойніку туман, Цягучы і пахучы, як жыўца. Набухла на імхах глухіх паллях Зялёна-падарэлая ігліца. І порхаўку бунатуе, як збан, Ірані нагой — лна не задзіміцца, Таму што нараджаецца у бары Святлонасць светлая грыбной пары.

Яна бывае не толькі ў прыродзе, не адчувае і паэт, калі хораша і светла пінацца, калі ўжо можна гаварыць аб надвядзенні першых вынікаў.

«Грыбная пара» — трэці паэтычны зборнік Анатоля Грачанікава, да якога былі «Магістраль» (1964) і «Круглая плошча» (1971). Яшчэ тады мы заўважылі паэта ўдумлівага, таленавітага, які пераадолеў стылістычны разнабой, «малаплённую», як іранізавала крытыка, схільнасць да абстрактнага, а часам і да сэнсава неспраўданага параўнанняў.

Праўда, гэта былі выдаткі і пралікі творчага росту, бо талент развіваўся і расуча пераадоляў выпадковае.

Перагарнуўшы апошнюю старонку «Грыбной пары», з задавальненнем заўважаем, што адбыліся якасныя змены. — акрэслілася трывалая сувязь лірычнага героя з сённяшнім днём, выразным стаў характар нашага маладога сучасніка.

Як уступ да вялікай тэмы, успрымаецца верш «Усё часова на зямлі, часова...». Тэма яго — вечныя канцэптуальныя змянення жыцця і роздум над ім. Дзіцячы смех, шырае паэтычнае слова, сонечнае цяпло, крыніца «жывой» вады і радзіма, што надзіляла радасцю і болям.

Усё часова на зямлі, часова... Але жыве дзіцячы смех і слова, У небе — сонца, пад гарой — крыніца, І завязі жывая таямніца Гасцюе ў свеце, як раней гасціла, О, Беларусы! Мiane ты узрасціла,

А. Грачанікаў. «Грыбная пара». Вершы. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1973.

Дала мне мову, песню, зрон і слых, Наб імі надзяліў дзяцей сваіх.

Толькі на вялікай тэме вывараецца ўзмужнеласць паэта. Выбар тэмы ў А. Грачанікава вызначае і мастацкую індывідуальнасць, самабытнасць зсобы аўтара. Яна ўспрымаецца ў сувязі з пакаленнем, з яго адноснамі да жыцця — і чым адказней тэма, тым больш значным уяўляецца ўменне мастака бачыць і разумець жыццё ва ўсіх яго часавых сувязях.

Вершы «Экскурсія», «Балада

узнісла завастраецца маральнае і эмацыянальнае: «Яшчэ не світала, а неба глыбела і хата нібыта да зорак ляцела...»

Тэма дзяцінства ў вершах пра вайну атрымлівае зусім новы паварот, становіцца скразной, праходзіць праз увесь лірычны зборнік. Яна гучыць услаўленнем добра, чысціні, незабруджаных абывацельскімі звычкамі адносін да жыцця («Дзеці будуць горад», «Забутыя цацкі», «Дзіцячы плач», «Слухаючы песні пра ка-

Квола яшчэ і цямяна, У змрону — далёкай іскрой, Што не была спланавана Кібернетычнай душой.

У вершы ёсць сапраўдная паэзія чалавечага пошуку, смутнага прадчування яшчэ не асэнсаваных новых магчымасцей.

Нават не ведаючы прозвішча аўтара, адразу заўважаеш у вершах пачырк паэта, які паказвае нашы імкльвія сямідзесятыя гады. («Гарадскі дошвітак», «Рабочыя цяжкі», «Марозны эцюд», «Рацыянальнае пытанне»).

Праўда, А. Грачанікаў яшчэ не вывядуся цалкам ад «хваробы» ўяўнай шматграннасці.

Яго вершам «Сонечны гадзіннік», «Адкрыццё», «Жывыя цені», «Чака не змен» не хапае страці і сіль перажывання, яны заада «рассудочныя» і халаднаватыя, у іх няма той іскры, якая акрыліла агонь паэзіі. У некаторых з іх вобразы невыразныя, губляюцца іх акрэсленасць.

Паэт недастаткова ўважлівы да адбору паэтычных параўнанняў. Напрыклад, у адным з вершаў пра каханне ён тонка перадае дыялектыку душэўнага пошуку, разгубленасці, узрушанасці, якой адпавядае начны пейзаж: «Значэўку наляццэ зарніца упарнай ночы на тугі, — запахнуць росы, як брусьніцы... Але эмацыянальнага зараду апошняй словы на сабе не вясць, бо ні росы, ні брусьніцы паху не маюць, іх не збытаеш з водарам спелай маліны, — у карціне атрымалася нейтральная пляма ў выніку неспраўданага параўнанняў.

Або іншае, крыху прачынае ў тым жа «Гарадскім дошвітку», дзе «звон дамак» эстэтычна зніжае добра перажыты ўсім традыцыйны «звон дамак» вясковага маленства. Праўда, гэта ўсё прыватнасці. А. Грачанікаў — адзін з цікавых, самабытных маладых паэтаў. У яго лепшых вершах паглыблены роздум, тонкасць і шматграннасць успрыняцця спалучаюцца з празрыстацю і яснасцю, багаццем інтанацыйных фігур, разнастайнасцю паэтычнай мовы — ад кніжнай да гутарковай.

Валянціна ГАПАВА.

«... І ТОЛЬКІ РАДАСЦЬ ПЕРШААДКРЫЦЦЯ»

вятроў» з раздзела «Чэрвеньскія зарніцы», «Крывавае балада» пра дзіцей-донараў, закатаваных фашысцкімі захопнікамі, як і суровае балада «Неба і камень» пра адну з трохсот спаленых беларускіх вёсак, палыхах трагічным водблескам ваеннага дзяцінства. «Крывавае балада» падключана да трыюг сённяшняга дня, яна праўдыва перадае адну са страшэнных старонак гісторыі беларускага народа, што пранізаюць невыцярпным болям страт і ахвар:

Круціўся свет у чорных плямах. Я на траву валіўся ніц... Наветлеў біў у сэрца прама Крывавае шпрыц.

Нібы завяршэннем «вобраза вайны» ўспрымаецца верш пра старога салдата Івана («у дзядзькі Івана тухлявая хата»), што носіць у целе аскок. Аплаціўшы крывёй перамогу чалавецтва, ён лічыць завершанай справу свайго жыцця, не траціць высілкі на дробязі дабрабыту і дажываючы ў старой хаце. Як узвышана пераададзена сапраўдная чалавечнасць старога воіна, так неабходная ў барацьбе за будучыню, як

ханне», «Людзі глядзелі ў неба», «Белья лілеі»).

Часам цяжкаваты на першы погляд грачанікаўскі верш на-сапраўднаму ўзрывае ў неба паэзіі, як толькі паэт пачынае чуіна ўслаўляць сучаснасць, задумвацца над загадкамі быцця, услухоўвацца ў таямнічыя шэпты прыроды. Тады з'яўляецца стройнасць і гучнасць, узвышанасць думкі. Нястомны і неспакойны, удумлівы лірычны герой адгукаецца на хвалючыя праблемы народнага жыцця. Паэт падкрэслівае, завастрае яго імкненне быць разам з сённяшнім днём, а часам і апырэджаць яго.

Для ідэйнага кірунку лірыкі Грачанікава характэрны адзін з лепшых вершаў зборніка «Празарэнне». Праз вобраз робата, у якога «нараджаецца» пачуццё, сцвярджаецца ўсёляднасць і канцэптуальнасць чалавеча перада прарозлівымі тэндэнцыямі аўтаматыкі і кібернетычнай «бяздушнасці».

А робат планаў і думаў Пра імпульсаў дзіўных асцё. Сярод вытворчага тлуму Нараджалася ў ім... пачуццё.

ТРИ ПАРТРЕТЫ

ПРА УДЗЕЛ беларускіх артыстаў у кіно гаворыцца амаль з таго часу, як з'явіліся першыя нацыянальныя фільмы. Кніжка А. Красінскага «Беларускія акцёры ў кіно» як бы працягвае даўно пачатую размову і па-свойму падагульняе яе.

У першым раздзеле гэтага твора «Артыст тэатра прыходзіць у кіно...» аўтар каротка расказвае аб тым, хто ў які час з нашых майстроў сцэны здымаўся ў фільмах. І хоць творчыя сувязі «важнейшага з мастацтваў» з тэатрам маюць шматгадовае гісторыю, аднак і дагэтуль узаемаадносінны значнай часткі тэатральныя акцёраў з экранам складаюцца не лепшым чынам. Справа, мусіць, не столькі ў тым, што тагачасная студыя Белдзяржкіно знаходзілася за межамі нашай рэспублікі, у Ленінградзе (да 1938 г.), а ў тым, што мала прыцягвалася сапраўдных выканаўцаў, якія маглі раскрыць свой талент на ніве кіно.

Эпізодычныя выступленні ў кінамастацтва такіх артыстаў, як Б. Платонаў (роля маладога цыгана ў фільме «Кастусь Каліноўскі»), У. Уладзімірскага (есаул-карнік у той жа карціне) і В. Пола («Хвой гамажоня») не пакінулі прыкметнага следу ў іх біяграфіях, хоць створаныя імі вобразы былі яскравымі і пераканаўчымі. Чаму? Відаць, эпізодычныя выступленні на экране большага даць і не могуць.

Калі кінамастаграфісты звярталіся да беларускай тэматыкі, без акцёраў, здатных натуральна ўвасабіць на экране вобраз прадстаўніка свайго рэспублікі, абісціся было нельга. Аўтар кнігі засяроджвае ўвагу чытачоў на творчасці артыстаў беларускага тэатра і кіно — У. Крыловіча, Г. Глебава і Л. Мазалеўскай. Ім прысвячаюцца падрабязныя нарысы-агляды, нарысы-даследаванні.

А. Красінскі. «Беларускія акцёры ў кіно». Мінск, «Навука і тэхніка», 1973.

Вець паўныя няжаксці ў працесе пераходу тэатральнага артыста ў кінамастацтва. І кніжка дае адцучь творчыю перабудову ацёра, які спачатку авалодаў таямніцамі сцэнічнага мастацтва, а потым пад «наглядам» кінааб'ектыву нешта замацоўвае ў самім сабе, ад пачага адмаўляецца. Добра зрабіў А. Красінскі, што пад яго пером У. Крыловіч, Г. Глебаў і Л. Мазалеўская не «ізаліваны» ад галоўнага прызнання, ад сцэны. Даследаванне тут спалучаецца з багатым на факты інфармацыйным матэрыялам, які патрэбна было ўвесці, бо ініга разлічана на сучаснага чытача, а большасць гэтай «аўдыторыі» пабачыць ацёраў, названых у кнізе А. Красінскага, можа толькі ў старых кінастужках.

У. Крыловіч быў першым беларускім артыстам, які канчаткова абвергнуў думку некаторых супрацоўнікаў студыі, што ў рэспубліцы няма артыстаў, здольных па-сапраўднаму, з поўнай творчай аддачай працаваць у кіно.

Нялёгка давалася ўсё гэта. Як сведчыць рэжысёр Э. Аршанскі, «...першая кінапроба была няўдалай. Артыст упершыню стаў перад аб'ектывам кінаапарата і, зразумела, не змог адразу пераадолець звычайны для яго ў тэатры размашыстых жэстаў і фарсіраванна гукі (інтанацый), што адразу ж «вылезала» на экран. Большасць супрацоўнікаў студыі проба не задаволіла. Не задаволіла яна і У. Крыловіча... Выраслі зрабіць яшчэ адну. Атрымалася трохі лепш...»

І калі выйшаў на экраны фільм «Двойчы народжаны», усе ўбачылі здольнасць артыста паэтызаваць будзённае, адкрываць і знаходзіць прыгажосць у, здавалася б, простых, нічым не прыкметных з'явах, заўважае паэзію ў бытавых дробязях, у прозе жыцця. Вось якім, аказваецца, талентам валодаў Крыловіч!

Такім жа і нават яшчэ ў большай ступені «апантаным» быў вядомы артыст Глеб Паўлавіч Глебаў. Яго творчы лес

у кінамастацтва быў больш спрыяльны. Здымаўся ў кіно ён даволі часта. Яго нават запрашалі іншыя студыі краіны. Сыграў Глебаў у кіно шмат ролей, а мог бы сыграць яшчэ больш...

Але, відаць, самыя значныя вобразы стварыў ён у карцінах «Канстанцін Заслонаў», «Нашы суседзі», «Палеская легенда».

У залаты фонд артыста можна занесці яго Антона Пятровіча Кропля, рабочага паравознага дэпо. Гэта сапраўдны нечынальны тып, народны характар, якому ўласцівы прыродны гумар, сталы розум, шырыня характару. Ён не можа схіліцца перад ворагам, замкнуцца ў сабе, у ім па-ранейшаму жыве пачуццё гаспадарства свайго зямлі, краіны. Такім ён і атрымаўся ў Глебава — гэты то мяккі, лагодны, то калючы, з'едлівы, але заўсёды рашучы і непахісны ў сутычках з ворагамі. Аўтар кнігі слухна заўважае, што Кропля ў выкананні Глебава — адзін з тых людзей, на кім, як кажуць, зямля трымаецца. Нешта ад народных паданняў жыло і ў сцэнічным партрэце, і ў экранным вобразе Кроплі. Чытач знаёміцца і з аналізам работы, і з тымі звесткамі, якія А. Красінскі прыводзіць, каб падмацаваць свае тэарэтычныя высновы. Скажам, гаворачы пра багацце акцёрскай палітры Г. Глебава і дапытліва шукаючы ім «зерня», даследчык спасылкаецца на практыку.

«Упершыню ж з Глебавым пазнаёміўся ў сорок сёмым, — расказвае мастак Я. Ганкін, — калі па маіх эскізах будавалася хата Крыніца для сцэны з «Паўлінкі». Дэкарацыі яшчэ толькі ўстанаўліваліся, а Глебаў заходзіць у выгарадкі, пачынае пятацца: «А што на гэтай сцяне вісець будзе? Уваход дзе? Гэта што?»... Хадзіў па кутах «кватэры», абжываў яе, прымаў

розныя позы, нешта адмяраў, нашэптаў... «Ён звычайна вельмі ўважліва выслухоўваў рэжысёра, у палеміку ніколі не ўступаў. Калі на здымачнай пляцоўцы давалася каманда: «Матор!», іграў у поўную сілу, жыў пачуццямі свайго героя, быў ім. Ён пераконваў рэжысёра не тэарэтычнымі разважаннямі, а жыццёвымі паводзінамі перад кінаапаратам. Колькі б дубляў не здымалася — ніводнага ў яго не было аднолькавага. Гэта была заўсёдна імпрывізацыя. І лёгка было рэжысёру з ім, і цяжка — паспрабуй адабраць з дзесяці бліскучых глебаўскіх дубляў адзін...»

Цікава расказваецца і аб рабоце Г. Глебава ў кінакамедыі «Нашы суседзі», дзе ён выконваў ролю Івана Кандраціча Шпакоўскага — адну з лепшых сваіх ролей...

Пра рэжысёра і актрысу тэатра Л. Мазалеўскую ўвогуле няма яшчэ нават грунтоўных артыкулаў. А яна і ў кіно здымалася. Праўда, толькі ў сямі ролях. Яе нештаматлікія вобразы, створаныя ў кінамастацтва, вызначаюцца жыццёвай дакладнасцю, глыбокім пранікненнем у драматургічны матэрыял. Яна і на здымачнай пляцоўцы была гарай прыхільнай рэалізму, высокай праўды ў мастацтве.

Актрысе асабліва блізкія былі герані з сялянскага жыцця. Можна і рэжысёраў вабіла «сялянская» знешнасць Л. Мазалеўскай, але, як правіла, ёй заўсёды прапаноўвалі менавіта ролі сялянскіх, простых вясковых працаўніц.

Пачынаючы з эпізодычных ролей у агітфільмах, актрыса ішла да праўдывага адлюстравання рэчаіснасці. І калі стваральніцаў такіх карцін перш за ўсё цікавіў тыпажны прынцып: знешнія дадзеныя аднаго артыста нібы адпавядалі ролі рабо-

чага, другога — селяніна, трэцяга — кулака і г. д., то Л. Мазалеўская заўсёды разбурала гэту рацыянальную пабудову. Така яе Марфа ў карціне «Баям насустрач». Працягам і паглыбленнем працы з'явіўся вобраз Ульяны («Жанчына»).

Праз усю кнігу праходзіць скразная думка — шмат артыстаў, добрых і розных, здымалася ў беларускіх кінафільмах, але самымі першымі па творчаму рахунку, уменню раскрываць характары герояў былі У. Крыловіч, Г. Глебаў, Л. Мазалеўская. Менавіта пра гэта змястоўна расказвае на лепшых старонках свайго даследавання Анатоль Красінскі.

Праўда, можна зрабіць і некалькі крытычных заўваг. Першая спроба разгледзець работу беларускіх акцёраў у кіно магла б быць багацейшая па матэрыялу. У такім жа выглядзе гаворка атрымалася не зусім поўнай, асабліва ў прадмове, ад якой чаканні больш глыбокага раскрыцця праблемы. Шкада, што аўтар не прааналізаваў творчы дзейнасць у кінамастацтва беларускіх акцёраў маладога пакалення.

Вець пралікі прыватнага характару. Не заўсёды ўважліва, напрыклад, ставіцца да наступных да слова, якое, дарэчы, лісе яліўную эмацыянальнасцю і сэнсавую функцыю ў лінізе: «...Ульяна знеснаванана як чалавек...» «...скініцы зьявляе пакутлівае пазыханне». — тады неахайнасці можна прычытаць не так ужо рэдка. Прыкра сустрапаецца і калючы перастанда: «лапачкі», «правіліся», «праднанавальнічал», «уніжэнніў»... Прыкра, бо А. Красінскі ўмее знаходзіць траінае слова і дакладна перадаваць думку, аб чым сведчыць не толькі гэтая кніжка, а і напярэдняе яго работы.

Усё менш застаецца сведкаў творчых здабыткаў такіх артыстаў, як Ул. Крыловіч, Г. Глебаў і Л. Мазалеўская. Рэцэнзуемая кніга яшчэ раз нагадала нам пра гэта. І варта іншым выдавецтвам па прыкладзе «Навукі і тэхнікі» планавачь такія нарысы і даследаванні. Тое, што зроблена для экранна, М. Яроманка, П. Кармыніным, Т. Аляксеевай, Ф. Шмакавым, заслугоўвае адлюстравання ў крытычнай літаратуры.

І. ПАУЛЮКОУСКІ.

Д працэсу даўно заўважылі, што з кожным годам павялічваецца колькасць людзей, якія пішуць вершы. Аднак не кожны твор становіцца прыкметнай з'явай, фактам таго жанру мастацкай літаратуры, які называюць паэзіяй. Сёння асабліва важна такая рыса сапраўднай паэзіі, як яе грамадзянскасць, яе грамадскае гучанне. Гэтак сама, як камень, кінуты ў ваду, выклікае канцэнтрычныя кругі хваляў, так і паэтычны твор павінен закранаць сваім удзяненнем усё большае і большае кола чытачоў, хваляючы іх розумы і сэрцы. Настроіць чытача на адпаведны лад, выклікаць у яго пэўны эмацыянальны настрой, адчуванне суперажывання, саўдзелу ў тым, пра што піша паэт, — такая задача стаіць перад кожным, хто асмелваецца вынесці на ўсеагульны суд свае вершы.

не горшыя былі» («Здзівіся, друг мой...»).

«Ад роднай хаты», з вёскі, паэт абяцае прывезці дачы пясоч, бо вясковы пясоч — «не то што марны (?) гарадскі». Аказваецца, што перавага вясковага пясочу ў тым, што па ім «каровы йдуць дамоў», ён «дыхае» калі крыніцаў, можна «надмесці сцежкі і пясоч пасыпаць жоўтым», яго аўтар кідаў «па грудачцы не на адну труну...» «Гуляй, дачка, гуляй, пясоч перасыпай», — рэфрэнам праходзіць праз увесь верш парада паэта («Пясоч»).

Такіх цямных і супярэчлівых па думцы вершаў-рэбусаў, у якіх паэт замкнёны ў коле вузка-ўласных інтэрэсаў і перажыванняў, вельмі многа ў зборніку «Субота». Чамусьці няма ў гэтай кнізе паэта хаця б прыкмет, водгулля сучаснасці, таго, чым

рупіцца, даўно рывын
Набіць саломы свежаю сінняй,
Як добра спіцца... Спаць куды лягчы,
Ну, не расплюшчыць раніцай вачэй...

Вядома, на саломе лёгка спаць, але ці дэла гэтага наогул існуе жыццё, цяжкая, потная праца селяніна? Няўвага да эстэтыкі сапраўднай працы прыводзіць да апалагетызацыі тыповых поглядаў бяздумнага і сытага мешчаніна.

Далей, саломе, на якой «спаць куды лягчы», паэт складае амаль што гімн:
Я ж у дыханні сонечным замру,
Прад золатам не перабяру
Нанова кожны дзень жыцця, што знік.
Вось так перабірае каталін
Ружанец вечарамі у цішы
Ці снара грошы — шчасце для душы.

Не верыцца, што такія радкі панцаваны нашым сучаснікам.

Саломе сёння да мяне прыйшла.
І покуль водар гэты не ачах,
Паканюся ва ўсіх сваіх грахах.
А потым буду бласлаўлена спаць.
Як дзіўна!..

Так, сапраўды дзіўна. Дзіўна, што

замнога гэткай «чартаўшчыны» ў адным невялікім зборніку маладога паэта.

«Маленства воды! Сталі вы ў жыцці здабыткам цёмнай прорвы акіяна», — па-філасофску сцвярджае аўтар, відаць, палемізуючы з больш натуральным для нашай літаратуры вобразам, дзе водам маленства «да вытокаў жаданых — блізка і далёка да акіяна».

Не Інакш, як толькі дзеля рыфмы напісана наступнае незразумелае чатырохрадкоўе з прэтэнзіяй на глыбіню і эрудыцыю: «Гісторыя Еўропы і без грыва трагічная па сутнасці свабоды. А казіл Сержпатоўскага і Грымаў не болей чым экзатыка прад ёй».

Вывраўніўшы з палону рэлігійнай эстэтыкі, Р. Семашкевіч трапляе ў абдымкі забыцця і сну: «Пад сонных лўняў галасы ты ціха спала» (стар. 3), «прысніўся сон, дзіцячы сон...» (стар. 32), «у векавой зямлячкэй далі, якую скалануў прагрэс (?) там, дзе маятка феадаліў, там забыццё было і бэз» (стар. 34), «мой першы сон, мой першы боль» (стар. 35), «І толькі залатыя сны адны, прысняцца людзям залатыя сны» (стар. 39), «ты яблыню адну ў сны мае ніколі, наймаладзейшую, ніколі не пускай» (стар. 45), «ці снілі вы сны каларовыя» (стар. 48), «па станцыі юнацкіх скоў» (стар. 63), «так здавалася мне праз сон» (стар. 66) і г. д.

Свядомы адыход паэта ў вузкі і цесны свет свайго ўласнага «я» прыбіў і да сур'ёзных пралікаў у моўнай і

«ЗАГАДКАЙ

У новай, другой па ліку, кніжцы Рыгора Семашкевіча «Субота» творы розныя, на першы погляд, на тэмах. Тут і пейзажныя замалёўкі, успаміны дзяцінства, расказ пра ростані і сустрэчы кахання, звароты да гістарычнага мінулага.

Аднак, чытаючы кніжку, міжволі задаеш сабе пытанні: што хацеў сказаць аўтар тым ці іншым вершам? На каго ён разлічаны? У якой ступені паэт піша не толькі пра тое, што было з ім, што перажыў ён асабіста, а і пра тое, што ведаць цікава ўсім?

Дакія гусі крычаць недае на Свірскім возеры. «А можа, яны і бліжэй?» — пытаецца аўтар і тут жа адказвае: «Ды гэтага не відаць. Цёмнач». А потым робіць «глыбакадумны вывад»: «Крычаць не таму, што дакія. Тут кожны пачаў бы крычаць, калі дарогі цяжкія, вялікія, а даўно пара адлягаць». («Недае на Свірскім возеры...»).

«З захмялёнаю (?) галавой» лірычны герой паэта чытае па далоні каханай «карту нашых шляхоў, карту неба». І «спывае» час, калі той жа герой «вышў да самага дна снежны кубак самотных мяцеліц» («З захмялёнаю галавой...»).

Такуюць цецерукі, і паэт чуе «іх геггетанне». Потым сполах бліскавіц у яго памяці «зафільмаваў (?) салодкі міг... Цудоўны міг». А далей зноў канстатацыя агульнавядомых фактаў і пошукі маралі: «Іх пер'е падае на мох. А бура, вецер, страшны дождж. Ну дык і што ж? Ну дык і што ж?» Аказваецца, гэта «не вечны бой, а вечны крык: «Каханы мой!» («І гэты вечар...»).

Звяртаючыся да друга, аўтар заклікае яго здзівіцца: «Неспадзеўкі і для цябе, і для мяне такія паўзрасталі дзеўкі (?) у нашай роднай старане». Расказ пра іх, аказваецца, патрэбны

Р. Семашкевіч, «Субота». Вершы. Мінск. «Мастацкая літаратура», 1973.

НЕ ЗМЯНІЦЬ

жыве яго пакаленне, яго народ. На памяці аднагодкаў Р. Семашкевіча былі і пасляваенныя памятныя гады, і адраджэнне рэспублікі, і складаныя праблемы сённяшняга дня з няспынай барацьбой за камуністычную мараль, за духоўнае ўдасканаленне чалавека, за гармонію паміж ім і навакольным асяроддзем у эпоху навукова-тэхнічнага прагрэсу. Дарэмна шукаць хаця б асацыятыўнага асэнсавання ўсяго гэтага ў зборніку. Затое некаторым падзелам Р. Семашкевіч чамусьці выносіць дзіўнае азначэнне:

«Жыў слаўны майстра у Брэслау...
Звініць нямецкі верш стары,
Пярэкрыст войнаў нецінавых,
Брэслау — Вроцлаў з горкай славай,
Куды там — даўнія майстры.
(«Вяртанне кніг»).

Хіба можна так назваць эпоішняю вайну, у выніку якой Брэслау не быў «перахрышчаны», а проста старажытнаму польскаму гораду было вернута яго ранейшая (X стагоддзя) назва? Р. Семашкевіч дае даволі адвольныя ацэнкі гістарычным з'явам: якраз не ў Вроцлава, а ў Брэслау горка слава, і даўнія майстры тут ні пры чым.

Мне могуць запярэчыць: аўтар свядома «ідзе ў сябе», вылучаючы свае ўласныя перажыванні, каб звярнуцца да праблем этыкі, маралі. Аднак і тут насцярожвае пазіцыя Р. Семашкевіча, яго погляды. У вершы «Золата саломы» даецца малюнак жыцця, калі «прышлі камбаны людзям памагчы». І гэты дзень — як асаблівае свята: «дзень золата саломы сёння ў нас». У чым жа радасць непаўторнасці гэтай пары?

ЭПОХУ...»

ў Р. Семашкевіча такое безадказнае стаўленне да жыцця і да паэзіі, дакладней, не паэзіі, а да таго, што з'яўляецца вынікам «маленькіх задач стыходзлення», як гаварыў Ул. Малкоўскі.

Хочацца паспрачацца з Р. Семашкевічам і з прычыны яго захаплення рознымі рэлігійнымі святамі, якія «наш свет» «на ўцеку людзям удружыў» (верш «Спытай не тое, ці багаты...»). Тут і Юр'я, і Мікола, і Янка, Пётра, — яны «розны чын займалі, ды ўсе адначасна красой». «Іх прыбывае, — заўважае паэт, — Крокам смелям прыйшоў да нас праз небакрай тады не ўсім і зразумелы (?)», але харошы Першмай». Як можна ставіць Першмай у адзін рад з Міколам і г. д.? Як можна захаляцца святамі, якія перш за ўсё неслі селяніну горкую радасць ахмалелага забыцця і вызначаліся патрыярхальнай цемрай, дзікасцю звычалў (успомнім выдатнае апавяданне Юрыя Нагібіна «Ільін дзень»)?

Пытанні, безліч пытанняў узнікае амаль на кожнай старонцы зборніка «Субота». Незразумелае актыўнае ўжыванне Р. Семашкевічам моўных і вобразных сродкаў з рэлігійна-фантастычнага лексікону. «Чортаў рыпак» (стар. 6), «То не кляцтва, не варажба, прымхі альбо забабоны» (стар. 8), «бязбожнікам на першым тыдні посту было вась так самотна на душы» (стар. 20), «шаптаць сабе, шбы маленне...» (стар. 29), «самы дзіўны чорт — анёл, колісь выпланы з нябёсаў» (стар. 36), «лепі бязбожна адхрысціся» (стар. 37), «варажбітныя травы» (стар. 48), «там касцёл веў змаганне з царквай — роўны іх лёс» (стар. 61), «усіх нячыхтых сіл хрышчонец — мой заветны факультэт» (стар. 64), «...бусел ляціць на летні фэст» (стар. 67), «нас узбудзіў працяжны звон касцельны» (стар. 73), «рацэ і песняў болей, чым сягоння, касцёл малітваў вышле да нябёс» (стар. 74), «што ж ты, як з крыжкі зняты, маўчыш?» (стар. 75), «а я то знаў — бог знішчаны ў гестапа. Так, па даносу бліжняга папа» (стар. 73) — усё ж не роўны, відаць, па Р. Семашкевічу лёс царквы і касцёла. Далей: «можна і чорту перахрысціцца» (стар. 88) і гэтак далей. Відаць, яўна

вобразнай структуры вершаў. Амаль на кожнай старонцы — малапісьменныя, нязграбныя, часам бессэнсоўныя выразы, няўдалыя словазлучэнні, якія хутчэй разбураюць вобраз, чым ствараюць яго: «...народу месца мала, бо здаровы ён, як лёд» (стар. 13), «...дрыжкі начной чаромкі дыхнуць срабрыстым халадком» (стар. 17), «вяснее цнота строміх талій» (стар. 27), «паляўнічы дурня корчыць на праспекце салаўеў» (стар. 36), «толькі жудна шкільць было», «мяч вірком у шыбы б'е» (стар. 42), «мы мігом схаўрусем з бацькам строгім» (стар. 43), «тады не прыйшлі, і не дэмбель, а проста папера ляжыць» (стар. 62), «праз водгул славы...» (стар. 72), «маёй спагады лішнясць» (стар. 78), «сяўбы спагадная пагода радно і род не абмане» (стар. 109) і іншыя. Ствараецца ўражанне, што многія творы напісаны Р. Семашкевічам вельмі лёгка, паспешліва, аб чым, дарчы, прынаецца і сам аўтар у вершы «Лепш бязбожна адхрысціся...»:

Толькі вершы і складоу,
Быццам даў каму зарок.
Сам апоўначы гулюю,
Як забыты вецярок.

Відаць, не трэба было даваць такога зарок, хаця ў кнізе «Субота» ёсць некалькі параўнаўча неблагіх вершаў, такіх, як «Францішак Багушэвіч», «Гестапаўцы гулялі ў баскетбол...», «Палыванне», «Зімовае», дзе ёсць подых сапраўднага жыцця — сучаснага або мінулага. Яны б маглі скласці добрую нізку ў часопісе. Р. Семашкевіч паспяшыў вынесці на ўсеагульны агляд плён сваіх лабараторных пошукаў, а выдавецтва «Мастацкая літаратура» зрабіла благу па слугу аўтару, выдаўшы кнігу, якая перанасычана лўнымі ідэйнымі і мастацкімі пралікамі.

«Загадкай не змяніць эпоху», — сцвярджае Р. Семашкевіч у адным са сваіх вершаў. Так, загадкамі з прэтэнзіяй на глыбакадумнасць нельга прыкрыць духоўнай беднасці, асабліва ў паэзіі, патрабаванні да якой і разуменне якой сёння значна вышэй «даваеннай нормы».

Ванкарэм НІКІФАРОВІЧ.

ВЯСЕЛЫМ ШТРЫХОМ

Сяброўскія шараны
З. ПАУЛОУСКАГА.

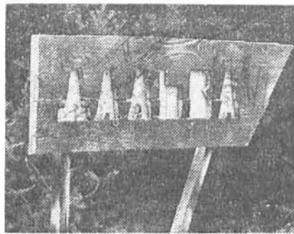

Віктар ЧАРНАБАЕУ.

ПАЗЗІЯ

Пімен ПАНЧАНКА.

Азаль трыццаць гадоў мінула з таго часу. На месцы страшной трагеды ўзвышаўся чыравозорны аб'ект. Дваццацікаменны фундамент — чатырохкутнік зарасі травой.

Але Далья не памерла напекі! Зусім надзіва на сямдзесят дзесятых кіламетры шаны Мінск—Віцебск ля дарогі, што ідзе ў сасновы бор, з'явіўся незвычайны ўказальнік: «Далья».

Дальніскі мемарыял стаў дыпломнай работай У. Церабуна, якую ў чэрвені гэтага года дзяржаўная камісія прыняла з адной «выдатна».

Сотні людзей сабраліся сонечным ліпенскім днём на тым месцы, дзе ў сорак чацвёртым годзе ў агні загінула Далья. Пакланіцца Дальве прыйшлі жыхары суседніх вёсак — рабочыя саўгаса «Іскра», на тэрыторыі якога знаходзілася вёска; прыехалі окала-

В. Даўжонак. Затаіўшы дыханне слухалі людзі расказ М. Прыловіча аб тым бялым дні. Мінуты маўчання ўшанавалі светлую памяць загінуўшых.

Мітынг закончан. Адзін за адным да мемарыяльнай сцяны ўскладаюцца вянкі: ад Лагойскага РК КПБ і райвыканкома, Лагойскага РК ЛКСМБ, ад камсамольцаў Дзяржкамтэта па тэлебачанню і радыёвяшчанню і Бела-

СЯСТРА ХАТЫНІ...

ва, назва высечана белымі літарамі па чорнай абгарэлай дошцы.

У нядзелю раніцай 15 ліпеня 1973 года адна за другою абчолвалі з шаны на гэтую дарогу машыны. Шыць кіламетраў ляснога прасёлка. На парогку, сярэдзіні і вярот, там, дзе калісьці на месцы спаленай вёскі стаяў аб'ект, цяпер узвышаецца мемарыяльны комплекс. У цэнтры шырокай плацоўкі, выкладзенай дабрам, нібыта на імгненне спыняецца жанчына ў простым пясочным адзенні. Давярліва прытуліўся да яе хлопчык. А заду іх тырчаць з зямлі абгарэлыя балкі. Па іржавы белай плыці з кветкамі пельскай бетоннай сцяны з надпісам: «Людзі! Схіліце галовы перад памяццю жыхароў вёскі Дальва, бязвінна загінулых 19 чэрвеня 1944 года». І далей, пайменна, усе сорак чатыры бязвінна ахвяры.

Ідэя стварэння гэтага мемарыяльнага комплексу з'явілася тры гады назад на сестрычы Міхалая Пятровіча Прыловіча (адзінага жыхара Дальва, які ўцялеў у той дзень) з піянерамі і камсамольцамі Окалаўскай школы, дзе калісьці вучыўся Яюля і яго аднагодкі. За дапамогай арганізавалі студэнцка-мастацкага факультэта аддзялення скульптуры Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута. Пераможцай аб'яўленага на факультэце конкурсу на лепшы праект мемарыяла стаў трюнквейнскі Уладзімір Церабун — вучань вядомага скульптара А. А. Бембеля. Паўтара гады ўпартай, штодзённай працы. Тысячы рублёў пералічаных на будаўніцтва окалаўскай, мінскай і сараўска-скімі школьнікамі, якія ўзялі на сябе над будаўніцтвам помніка, грошай, заробленых у саўгасах, на заводах і фабрыках, на суботніках і нядзельніках, якія наладжвалі камсамольцы Лагойскага раёна і шэфы Окалаўскай школы, камсамольцы Беларускага дзяржаўнага камтэта па тэлебачанню і радыёвяшчанню...

рускага радыётэлецэнтра, ад Прусевіцкага і Окалаўскага сельскіх Саветаў, ад рабочых саўгаса «Іскра». На бетонную плыць кладуцца сціплыя палывыя кветкі.

Людзі! Навені отныне
Вновь существует имя
Дальвы-сестры народной,
Дальвы-сестры Хатыни.

Міхалі РАСОЛЬКА.

Дальва...

Фота аўтара.

Тры цяжкія ваенныя гады. Вясна 1944 года прынесла з сабою доўгачаканае надзею на хуткае вызваленне. Усё бліжэй і бліжэй быў фронт. Дзесяці дзён не даяха да спаткання з воямі роднай Савецкай Арміі маленькая вёсачка Дальва і сорак чатыры яе жыхары.

На досвітку 19 чэрвеня 1944 года, Ганна Прыловіч, пабудзіўшы старэйшага сына Колю, адправіла яго змяніць бацьку, які пасвіў у лесе параненага каня. Праз паўгадзіны хлопчык раптам пачуў выбухі гранат і аўтаматную стралю з боку Дальва. Кінуў каня, паймаўся ў вёску. Выбегшы з лесе, Коля ўбачыў паланючыя хаты і немцаў, якія стралялі па ахопленай полымем хаце Васіля Кухаронка. На высковай вуліцы не відаць было ні душы. Хлопчык схаваўся ў лесе. Праз колькі часу ён вярнуўся ў Дальва з некалькімі жыхарамі суседняга сяла Становішча. Вёскі ўжо не існавала. На месцы дамоў — кучы галавашак, якія яшчэ дымліліся, ды пачарнелыя коміны печоў. Магілай дваццаці дзесяці дзяцей, трыццаці жанчын і двух старых стала хата Кухаронка.

УТВОРЧЫХ біяграфіях нашых мастакоў не так ужо шмат прыкладаў, калі дыпломная работа маладога аўтара становіцца вядомым творам, аб'ектам даследавання, уваходзіць у гісторыю мастацтва. «Ураджай» Г. Мурамцава — дыпломная работа, хаця пра гэта ўжо ніхто не памятае. Яна занадта добрая і значная, каб лічыць яе вучнёўскай. А многія ж аднакурснікі засяродзілі маладога скульптара, маюля разыкоўна вельмі ж тэма...

Аднойчы я быў сведкай гутаркі Мурамцава-педагога са студэнтам Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута. Трыццюскі скардзіўся на «банальны» сюжэт, прапанаваны яму для курсавой работы. Мурамцаў сказаў тады: «Усе сюжэты, на жаль, банальныя, але, на шчасце, кожны з іх мае дзесяці арыгінальных рашэнняў. Думайце, — ад вас залежыць, ці будзе ваша рашэнне банальным або арыгінальным. Пластика можа ўсё...» — дадаў ён.

Студэнт пайшоў «думачы». У свой час пра дыпломную работу Г. Мурамцава пісалі: «...Але лепш за ўсіх адчуў і паказаў героіку працоўных спраў моладзі ў сваёй скульптуры «Ураджай» Г. Мурамцаў, які наядуна скончыў інстытут імя Рэпіна. Смела разгорнула ў прастору скульптурна форма. Уся фігура дзёўчыны, якая зграбае зерне, нібы авеяна стэпавымі вятрамі. У гэтай дзёўчыне не адчуваецца пры-

ШТРЫХІ ДА ПАРТРЭТА

ТАЛЕНТ СКУЛЬПТАРА

вядчанага спрыту каласіцы, у ёй ёсць, хутэй, спартыўны запал, гонар заваявання і спаборніцтва перамогі...».

Так, усё ж ёсць ключ да раскрыцця зместу твораў скульптара з банальнымі сюжэтамі. Энергічны, жыццерадны, добра трэніраваны фізічна, выдатны лымнік і веласпедыст, Г. Мурамцаў бачыць прыгажосць чалавека ў яго натуральнасці, фізічнай раскаванасці, у вольных позах і рухах. Гэта абаянае прастаты і натуральнай прыгажосці чалавека праявілася затым і ў аднафігурных кампазіцыях «Рамак», «Добры дзень, ямяла цалінная». Ён шукаў розныя грані адной тэмы — тэмы юнацтва, радасці жыцця, светлага, нічым не азмочанага шчасця.

Г. Мурамцаў праціўнік эфектнага жэсту, уяўнай значнасці вобразаў. Яго героі, стрыманыя, знешне, поўныя ўнутранай дынамікі, маладога запалу, чалавечай годнасці. Першыя самастойныя работы маладога скульптара вызначылі месца іх аўтара ў калектыве беларускіх скульптараў, далі магчымасць гаварыць пра яго, як пра мастака сучаснай тэмы, які валодае абвостраным пачуццём часу, глыбока прані-

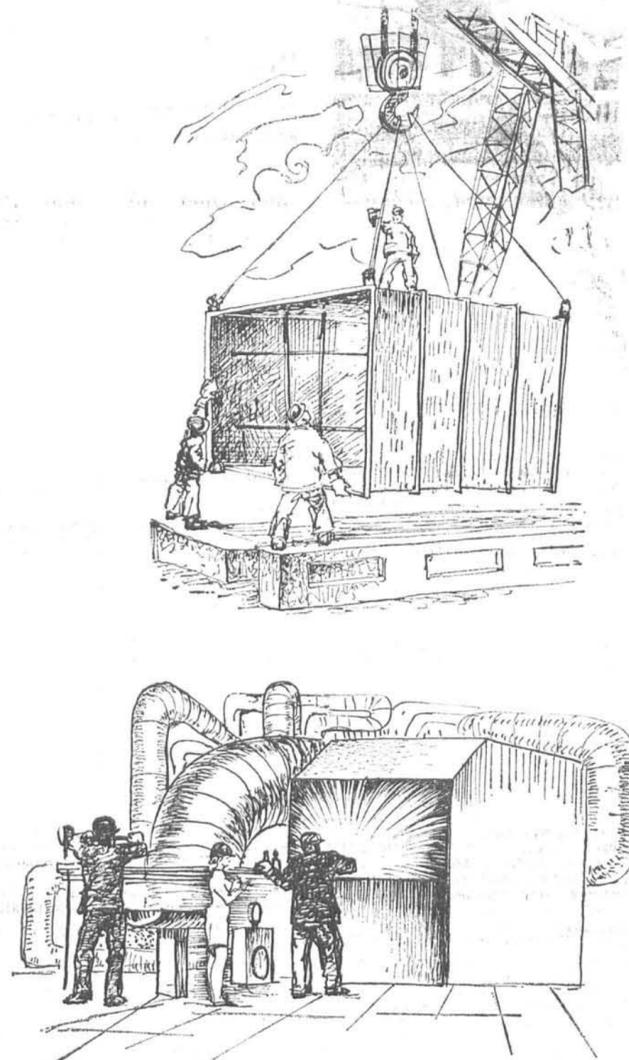
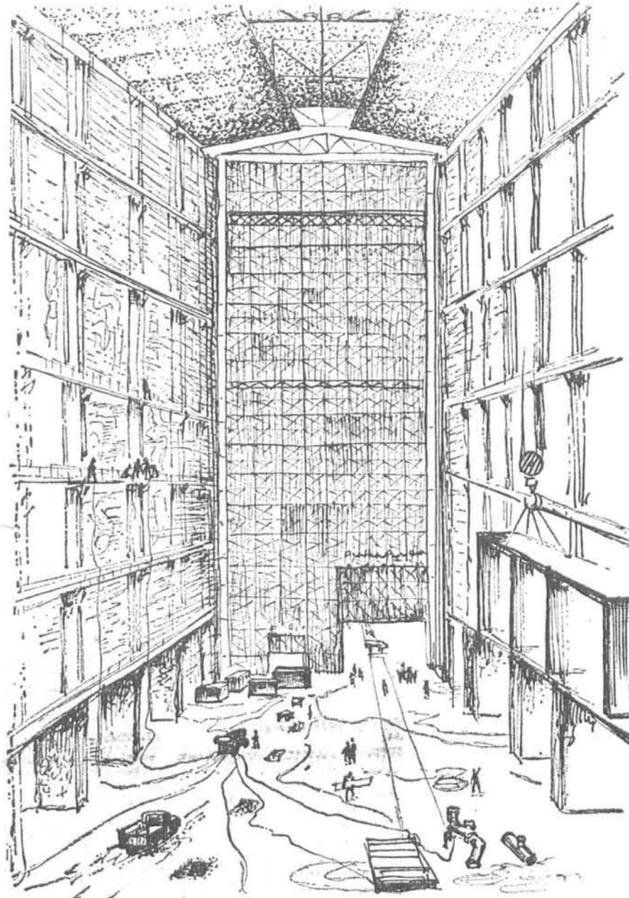
толькі вызначаюцца вялікай псіхалагічнай змястоўнасцю, але ў залежнасці ад канкрэтнага вобраза — і пластычнай разнастайнасцю. Сваёасаблівыя якасці Мурамцава-артыста накопільваюцца ад партрэта да партрэта ў працэсе пастаяннага старанняга вывучэння прыроды. Скульптару ўласцівы паглыблены аналіз праўдзівых, характэрных жывым людзям якасцей і рысаў характэру. Яго партрэты не «выдуваныя» мастаком, яны — вынік накопленняга вопыту, назіранняў, уважлівых адносін да індывідуальных асаблівасцей жывых людзей.

«Партрэт кампазітара І. Лучанка», «Суддзя міжнароднай катэгорыі Б. Шчарбакоў» — у кожным з іх мастак знаходзіць зусім розныя грані характэру, і ў той жа час у іх ёсць тая «характэрнасць», што адрознівае чалавека сённяшняга дня. Мяккая лепка, спакойная аб'якаемасць скульптурных форм, стрыманасць і ўраўнаважанасць кампазіцыйнай будовы партрэтаў — усё гэта падначалена раскрыццю гарманічна цэльных і ўнутрана стрыманых вобразаў герою Г. Мурамца-

ва. Аднак, часта за знешне спакойнымі яснымі вобразамі сваіх герояў, скульптар выяўляе нейкае ўнутранае напружанне. Больш выразна гэта правілася ў «Партрэце кампазітара М. Чуркіна». Падкрэсліваючы незвычайнасць прыроды кампазітара, духоўную насычанасць гэтага выдатнага музыканта, мастак у той жа час паказваў вобраз у некалькіх драматызаваным плане. Пластычныя сродкі, выкарыстаныя тут скульптарам, таксама пазбаўлены розкай кантрастнасці.

Увага сучасных скульптараў да праблем кампазіцыйнага парадку звязана, відавочна, са спецыфікай партрэтнага жанру, дзе ёсць магчымасць выдзеліць, падкрэсліць індывідуальныя асаблівасці мадэлі, выкарыстоўваючы для гэтага самыя розныя кампаненты, як і яе кампазіцыйныя, пластычныя і каларыстычныя якасці. Уменне выкарыстаць гэтыя багаты арсенал выразных сродкаў — і ёсць майстэрства мастака. Але Г. Мурамцаў ніколі не карыстаецца імі для стварэння проста «прыгожых» твораў.

ТАБЕ ПЯЦІ-ГОДАК!

Яшчэ сто гадоў назад М. Чарнышэўскі сказаў: «...У каго ёсць змест, той ніколі не будзе калаціцца, каб вылучыцца арыгінальнасцю. Ён не можа не быць арыгінальным, таму што і не думае аб гэтым...».

Іншымі словамі, сапраўднае мастацтва не мае патрэбы ва ўбарані, яно добрае само па сабе.

Усё гэта, вядома, не азначае, што ў Г. Мурамцава зусім адсутнічаюць «вострыя» рашэнні, што ён так і згадзіўся з прэстыжам «шчаслівага» мастака, выдатнага заўсёды апраўдана іх зместам. Знешняя форма яго скульптур ніколі не эквалізавала «у канфіліцы» з ідэйна-вобразным зместам, яна максімальна падначалена раскрыццю зместу.

Добрым прыкладам гэтага можа служыць Помнік падпольшчыкам Асінобуду, аднаго з нямногіх манументальных твораў скульптара. Менавіта тут дынаміка, экспрэсія формы даведзена да канца, яна заклякана стварца ў гледача пэўныя асаблівасці, далёкія ад звычайнасці, прымітыўнай канкрэтнасці. Аголеная, поўная руху фігура чалавека, дапоўненая і падкрэслена яркім бляскам металу, гуныць як пластычны сімвал, выразна выдзяляючыся ў прастору. Такое рашэнне дзволіла мастаку надзяліць свой помнік новай якасцю — ён набывае ярка выражаны джаратыўны характэр.

Цікава і востра вырашана і адна з апошніх работ скульптара — «Квітней Беларусі» (дрэва). Вырашэнне яе таксама прадэктывана манументальна-джаратыўным характарам скульптуры. Тут, па сутнасці, статычную фігуру жанчыны «ўзнясоўць» ўверх, надаючы ёй дынаміку разкі выцягнутыя рукі, энергічны паварот галавы. Калёца вянка над галавою служыць не толькі завяршэннем скульптуры, але падкрэслівае рух па спіралі. Такім чынам, мастак пазбаўляе скульптуру фронтальнасці, знеходзіць новыя «кропкі» агляду, павішае агульную выразнасць.

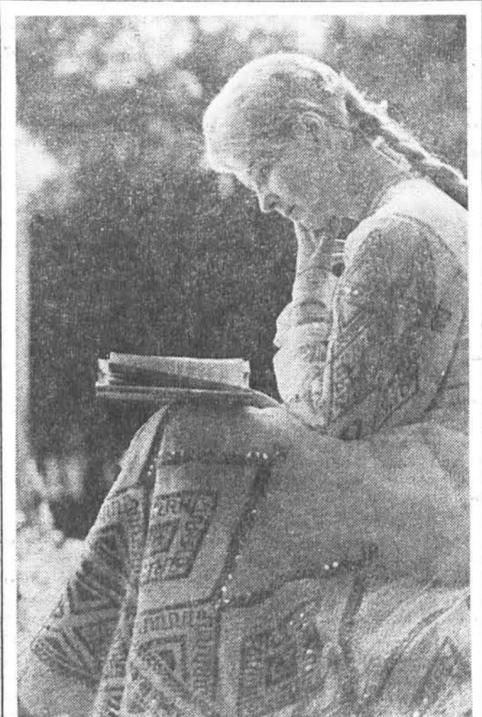
Над чым жа працаваў і працуе скульптар цяпер? У першую чаргу, гэта новыя партрэты. Яны ўжо гатовыя. Адзін з іх — партрэт С. Прытыцкага, устаноўлены ў Мемарыяльнай зале Дзяржаўнага музея БССР. Яго паўтор падараваны ПНР і устаноўлены на радзіме выдатнага беларускага дзяржаўнага дзеяча — у Беластоцкім ваяводства. Партрэт вырашаны буйнымі скульптурнымі машынамі з гранічным аб'яўленнем форм. Ён рэалізаваны на вялікае пампальчанне, на пленэр. Адуванне сілы, сабранасці, унутранай энергіі, вялікай чалавечасці падкрэслены тут як характэрныя рысы выдатнага рэвалюцыянера.

А вось вобраз вядомага скульптара М. Керзіна. Гэта вобраз чалавека, які глыбока і востра адчувае, здольны ўспрымаць самыя тонкія рухі чалавечай душы. Партрэт духоўна багатага мастака, простага,

але патрабавальнага педагога. Некаторыя сузіральнасць і мяккасць уласцівыя М. Керзіну, выяслены Г. Мурамцавым, як рысы, якія шмат вызначаюць у характары гэтага чалавека.

У стадыі «выношвання» знаходзіцца джаратыўная скульптура, якую мастак мае намер выразаць у выглядзе «скразнага рэльефа» з пустацелага стала ліпы. Гэта будзе «Святая ўраджаю». Ужо існуюць першыя эскізы. Але скульптар пазбягае гаварыць аб «будучых» творах — яны ж могуць і не «аформіцца». Над адным з будучых твораў — Помнікам воіну-вызваліцелю для горада Полацка—скульптар разам з архітэктарамі В. Аладавым і Л. Мельнікам працуе ўжо некалькі гадоў, а ён усё яшчэ ў ліку «будучых». І хаця ўжо існуюць некалькі варыянтаў-эскізаў гэтага помніка ў майстэрні Г. Мурамцава, аўтары лічаць, што ў Полацку — гэтым старажытным беларускім горадзе—павінна быць «нешта іншае». Гэта «нешта» можа знайсціся сёння або зўейра, а можа яшчэ праз некалькі гадоў.

Генадзь Мурамцаў сярэд сучасных беларускіх скульптараў адзін з самых сур'ёзных і цікавых майстроў, які ўдумліва і на радзкіх «удала» працуе ва ўсіх жанрах скульптуры. Строгая абгрунтаванасць кампазіцыі, ясная пластычная завяршанасць у яго работах, здольнасць да глыбокага псіхалагічнага аналізу — лепшыя якасці гэтага мастака.

«Чарамі музы поўніцца сэрца...»

Фотаўраод Уд. КРУКА.

С. ПЕТЭРСОН.

З ПЕРАКІНУТЫМ праз плічо баянам, ён петаронка кроцьчы вузкай жытнёвай сцяжынкай. Прыпыняецца, раю на далонь, тоўстыя кадысы.

Абзавецца недзе перападзіць. Бліск сонечны праменьчык у лугавой расіцы. Ён углядаецца ў гэты колеры, можа доўга стаяць і ўважліва сачыць, як вясле ў ружовым прасторы неба наздраватае змарка, прыслухоўваецца, як недзе вядзе сваю трэль званок-жаўранак.

Яму цяжка развітвацца з гэтай прыгажосцю: тут нарадзіліся песні, званні, мілагучныя. Тут пасябраваў з людскою мудрасцю, пром-

чы, колькі яму там будзе плаціць, якія кватэрныя выгоды. Юнак ведаў гісторыю таленавітага самабытнага калектыву. Памятае песні ў выкананні яго спевакоў яшчэ з таго часу, калі, будучы падлеткам, ездзіў разам з маці ў трамвайнай кабіне — яна вадзіцель. Здаралася, машына аб'яжыць не раз свой маршрут, а ён усё паўтарае мелодыю, якая захапіла яго, павяла за сабой.

І вось цяпер быць яму кіраўніком гэтага вядомага калектыву. Марачане ветліва сустраляюць юнака. З першых дзён Вячаслаў горача ўзяўся за работу. Моцны мароз прастраляваў вуглы хаты, у якой

— Вынісвайце, — нараджыўку, нібы перакрыўнічы, паўтарыў словы старшыні кіраўніц хору і бойка дадаў: — Хачу, каб усё гэта мне прыносілі на кватэру. Чуеце?

— Не дарэмна кажуць, што мастацтва патрабуе ахвяр, — паспрабаваў Пшапюрка перавесці гутарку ў жарт. А потым ужо больш дзелавіта і коратка сказаў: — Згодзен!

Назаўтра бабка Акуліна ў тэрмін, як і было загадана праўленнем калгаса, прынесла на кватэру артыста гарлачык сырадою і толькі што ўзятыя з седала яйкі.

А потым зноў прэтэнзіі, маўляў, цяжка хадзіць, пад-

туары мала песень, чаму многія ўдзельнікі перасталі прыходзіць на рэпетыцыі. На такую размову ён запрасіў народнага артыста СССР кіраўніка Дзяржаўнага народнага хору БССР Генадзя Іванавіча Цітовіча. (Бурдзіцкі ведаў, што гэта ён запісаў ад М. Раманкі тры сто песень), паэта-песенніка Адама Герасімавіча Русака, самадзейнага кампазітара кіраўніка хору народнай песні трактарнага заводу Уладзіміра Васільевіча Куровіча і іншых. Запрасіў дапамагчы адказаць на пытанне, чаму распадаецца Марачанскі народны хор.

— Даўно ўжо мне так не перападала, — гаварыў пасля вечара старшыня Іосіф Барысавіч Пшапюрка.

А каменчыкаў у яго агарод тады сапраўды паляцела многа. У аўтара гэтых радкоў захаваўся некаторыя запісы з таго вечара.

— Як атрымалі званне народнага, — сярдзіта гаварыў Г. І. Цітовіч, — палічылі, што вас цяпер панясе на крылах слава. Не здарылася і не здарыцца такога: Заваяваныя ў мастацтве вышынні, як на перадавой, трэба адстойваць, браць з боем той плацдарм, з якога саступілі, які аддалі. Аслепленыя поспехам, ад хору адварнуліся кіраўнікі калгаса, радзей сюды пачалі прыязджаць выкладчыкі музычнай школы, прадстаўнікі раённага аддзела культуры. Сёння мы павінны дамовіцца: хто і што можа зрабіць па аднаўленню работы народнага калектыву. Я, як кіраўнік Дзяржаўнага народнага хору БССР, асабіста беру шэфства над вашым калектывам, дапаможам рэпертуарам. Мяркую сабраць у вашых краях і пакласці на музыку яшчэ не менш ста народных песень. Скажу пакуль на сярцэ, што ў Саюзе кампазітараў вырашана спецыяльна напісаць для вас песню «Спявае марачанскі хор». Такая песня вам будзе хутка перададзена. Толькі, калі ласка, не лічыце, што ўсё для вас зробіць шэфіш. Спадзяваюцца толькі на іх — губіць справу. Ваш хор заўсёды прыцягваў да сябе ўвагу. Не згубіце, не дайце намерці мясцоваму каларыту.

— А я цяпер працую над застольнымі песнямі, прычым, — змяніўшы на трыбуне Г. І. Цітовіча, сказаў Адам Герасімавіч Русак. — Многа з напісанага ахвотна перадам у ваш рэпертуар. Няхай гучыць народнае слова са сцяны. Няхай яно ўхваляе перадавіка, крытыкуе гультая.

У той жа дзень пасля рэпетыцыі паэт пакінуў марачанцам тэксты сваіх новых песень.

І пазней Адам Герасімавіч перадаваў у марачанскі рэпертуар новыя творы.

Ды ці адно такое мерапрыемства праведзена па ініцыятыве маладога кіраўніка хору. Кожная сустрэча, з кім бы яна ні была, выклікае ў юнака роздум, патхняе яго, напаўняе новай сілай. І людзі ідуць на рэпетыцыі.

Варта зазначыць, што песня «Спявае марачанскі хор» напісана. Кожная рэпетыцыя пачынаецца словамі:

Радзімы нашай песні
Нам чуоцца здаля,
Бо здаўна на Палесці
Плывучая зямля.

Зямля ў нас такая,
Такі ў нас прастор,
І як зямля спявае —
Пле народны хор.

А зямля неаднагалосая. Яна можа заспяваць столькімі галасамі, колькі па ёй ходзіць рулівых, да працы здатных людзей. Хлеброб першым пачуе, як спявае важкі колас, каваль — як

спяваюць у толькі што перакладзенай баразне наргі. І кіраўнік народнага хору павінен умець улаўліваць, пераплаўляць у песню ўсё гэтае шматгалоссе нашага сённяшняга дня.

Здавалася б, яго рабочае месца — клуб, сцена.

— Жыць так, засохнеш, як дрэва, у якога падрэзалі карані. — гаворыць Вячаслаў Канстанцінавіч. — Сапраўднае мастацтва ў людзях, у іх працы, кінувай і творчай. Таму кіраўнік хору заўжды сярод калгаснікаў.

Зойдзе ў зямлянку, адноўленую рукамі юных следпятаў, і здаецца яму, што між наркаватых дубоў ходзяць народныя месціцы.

Трэсне пад нагой сухая галінка, уяўляецца, што прадзіраючыся праз гушчар, партызаны нясуць параненага. Заскача ўпрыскаць дождж паміж гонкімі соснамі, забарабаніць па насціле, нагадваюцца дні, калі наўкола світалі кулі...

Пачуе звон кавальскага молата, завітае ў кузню. Доўга будзе глядзець, як мажыны мужчына губатымі абцугамі дастае з горна зыры кавалак жалеза, як з-пад молата разлятаюцца на баках тысячы зор. Дзядзька робіць падкову. Сотні гадоў хадзіла падданне, внойдзеш яе — будзеш шчаслівы. Многія спецыяльна прыносілі раней у свой двор такія падковы.

— Раскажыце, калі ласка, аб чым вы марылі ў нашы гады? — потым, на калгасным вечары, папрасіць Бурдзіцкі кавала.

— Добра, сыноч, раскажу...

Цікава праходзіць той вечар. На ім, як і заўсёды, гаспадарыць песня. Яна даносіць да сённяшняга моладзі мары і спадзяванні іх бацькоў. А што можа лепш крануць душу, чым успамін аб тым, як нараджалася шчасце.

...На луг прыбеглі дзяўчаты, нарвалі кветак, наплялі вяночкі. Потым кулям кінуліся да цёмнага рачулка, што працякае непадалёку ад Морачы. Кідаюць вяночкі ў ваду. Чый першы даплыве да прыгожай бярозкі, той заводзіць новую песню. Больш за ўсё спявае Марыя Сасіновіч.

— Прыедзе Вячаслаў Канстанцінавіч, паскардзецца, што вы мяне крыўдзілі, прымушлі пераспяваць увесь наш рэпертуар, — жартуе яна.

— Не дачакаешся спагады ад Бурдзіцкага, — зазначае Таццяна Цыган і тут жа дадае: — Ён сам любіць спяваць. Вунь нашы хлопцы ўчора былі ў Мінску, да яго наведзіліся. І што б вы думалі, Пакуль здасць дзяржаўныя экзамены, у гарадской школе №66, у якой ён вучыўся, створыць інструментальны ансамбль. Нават у Морачы паабяцаў з імі выступіць.

— А ці праўда, што ў іх уся сям'я музычная? — спытаў хтосьці з дзяўчат.

— Праўда. Сястра Валя вучыцца ў той жа, што і Вячаслаў, музычнай школе. А брат Уладзімір даўно іграе ў аркестры, — працягвае Таццяна.

Недзе пачулася адвечнае зязюльчына «ку-ку». Сяброўкі кінуліся гадаць. Яны гадаюць на гэтае зязюльчына «ку-ку», калі прыедзе Вячаслаў Канстанцінавіч. Бо з ім прыедзе новая песня, якая нібы сонечныя промні азорыць іх сэрцы, якая будзе светлай мелодыяй новай зоркі.

Ул. КОБРЫН.

КУКУЕ ЗЯЗЮЛЯ У БАРЫ...

НАРЫС

насцю высокага сонца, крыніцнасцю крыніц, што бруязца з-пад гары. Усё гэта, нібы ў вяні, уліятаў у песню.

— Да хутка сустраці! — быццам жывым, гучае вясковым хатам, з камяноў якіх кудзеліць у неба шызы дымок...

Перакананы — вернецца сюды, у Марачанскі народны хор Кледкага раёна. Вернецца з дыпламам інстытута, бо ўсёй душой палюбіў гэты кут.

А пачалося ўсё з самага будзённага.

На харовае аддзяленне, дзе займаўся камсамалец Вячаслаў Бурдзіцкі, завітаў прадстаўнік абласнога ўпраўлення культуры. Ён звярнуўся да выпускнікоў інстытута з просьбай паехаць на настаянную работу ў вёску Морач, кіраваць народным хорам.

— За 200 кіламетраў ад сталіцы? — з нейкім надрыўным жахам перанятала адна з дзяўчат.

— Калі нічога лепшага не прапануюць, прыедзем, — працадзіў праз зубы студэнт, які стаяў бліжэй да прадстаўніка абласнога ўпраўлення культуры.

Сорамна стала Бурдзіцкаму за сваіх сяброў. Ён неяк прыемна кінуў гасцю галавой. Той здагадаўся, што трэба адвясціся — будзе шчырая размова. Не, Вячаслаў не пытаў, што за хор у той Мора-

чэ, колькі яму там будзе плаціць, якія кватэрныя выгоды. Юнак ведаў гісторыю таленавітага самабытнага калектыву. Памятае песні ў выкананні яго спевакоў яшчэ з таго часу, калі, будучы падлеткам, ездзіў разам з маці ў трамвайнай кабіне — яна вадзіцель. Здаралася, машына аб'яжыць не раз свой маршрут, а ён усё паўтарае мелодыю, якая захапіла яго, павяла за сабой.

Розных кіраўнікоў пачылі марачане. Былі і сціплыя, былі горача адданыя песні, былі і іншыя... Вячаславу дасталася спадчына незайздросная. Яшчэ і цяпер пра яго папярэдніка раскажваюць дзіўныя гісторыі. Вельмі ж ужо быў фанабэрысты. Па тыдню ў клуб носі паказваў. Спаткае старшыню калгаса, не прамяне сказаць:

— Вось адсюль, Іосіф Барысавіч, вы нас будзеце праводзіць у Маскву — усім хорам паедзем. Толькі трэба, каб вы мне асобны дом пабудавалі. Самі ведаеце — артыст. Хацецеся б, каб гэты домік стаяў крыху наводшыбе.

І Пшапюрка — актыўны ўдзельнік народнага хору. Таму новаму кіраўніку пайшоў насустрач. Ды каб жа толькі на гэтым заканчваліся прэтэнзіі заездкага артыста.

— Каб я не страціў музычнага слыху і голасу, прашу вас забяспечыць мяне малаком, свежым, толькі-толькі з-пад каровы, дыетычнымі яйкамі.

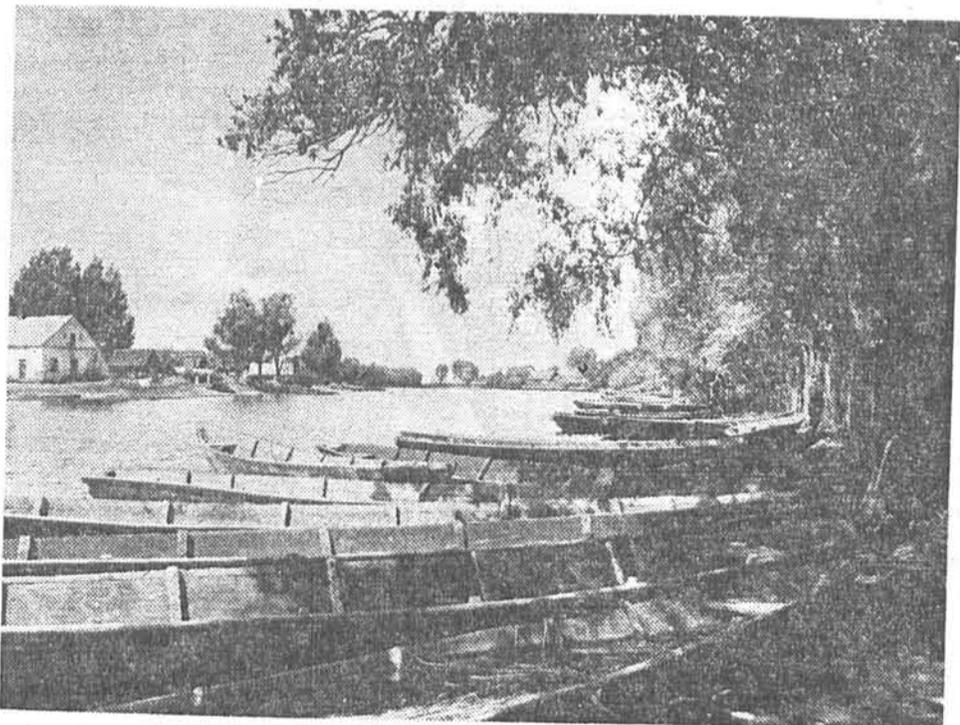
— Дзяўчаты, — звярнуўся Іосіф Барысавіч да работнікаў бухгалтэрыі, — выпісвайце гэтаму чалавеку і малако, і яйкі. Няхай спажывае на здароўе. Была б толькі работа...

біраць галасы ў хор. Неадкладна накіравалі транспарт, сабралі людзей. Вось у той вечар ён і паказаў сябе.

Прышоў на рэпетыцыю, а слова вымавіць не можа. Спачатку жэстамі паказваў, дзе каму стаяць, за што трымацца, якую позу прыняць... І гэта марачанцы яму даравалі б. Людзі там адыходзілі, добрыя. Ды не з'явіўся ён больш у клубе. Нехта прапанаваў збегаць на кватэру. Паслаў ганца. Сумныя весткі ён прынёс адтуль. Іх кіраўнік збег з вёскі, пакінуўшы ў хаце гару пустых бутэлек...

Дык вось, на месца такога «дзялка» і прыехаў Вячаслаў Бурдзіцкі. Вопыту ніякага. Але юнак адчуў, што людзі тут добрыя. Папрацаваўшы як след, можна вярнуць славу народнаму хору.

Бадай, няма такой хаты, у якую б ён не завітаў. Нейкі даведаўся, што ў вёсцы Колькі жыве жанчына М. Раманка, ад якой у 1938 годзе кампазітары запісалі калі ста песень. Вячаслаў не запрашаў жанчыну на рэпетыцыю — павякаў яе ўзрост. А вось, хто запісаў ад яе тры песні, дзе іх хто выконваў, — распытваў доўга. Ён адчуў, што гэта самы зручны момант паразважыць з моладзю калгаса пра тое, чаму цяпер у рэпер-

У акаліцах Альшан.

Фота А. ЛУКАШОВА.

Задумены... Засяроджаны... На прыступках параднага ўваходу ў родны тэатр.

СПОУНІЛАСЯ 70 гадоў з дня нараджэння вялікага беларускага артыста Барыса Віктаравіча Платонава. У апошнія дзесяцігоддзі яго жыцця мне часта даводзілася сустракацца з гэтым Майстрам, занатоўваць на паперы тое, аб чым ён гаварыў. Некаторыя запісы былі апублікаваны ў друку. У лістападзе 1966 года Беларускае тэлебачанне рыхтавала творчы вечар Платонава. Перадачу меркавалася паказаць па Інтэрбаччанню.

Сцэнарый аўтар гэтых радкоў пісаў у форме расказа акцёра пра свае сцэнічныя вобразы і акцёрскую працу. Напярэдадні вечара артыст нечаяна захварэў. Трансляцыю перадачы адклалі на няпэўны час. Яна так і не адбылася — у студзені 1967 года Платонава не стала.

Прапануючы чытачам «ЛІМА» фрагмент са сцэнарыя, спадзяюся, што ім будзе цікава пазнаёміцца са словам выдатнага майстра сцэны.

ПЫТАННЕ. Барыс Віктаравіч, самае распаўсюджанае пытанне, з якога звычайна пачынаюцца гутаркі з артыстамі: як вы працуеце над вобразамі, як шукаеце рысы характараў. Напрыклад, як ствараліся вобразы Зёлкіна ў «Хто смеяцца апошнім» і Быкоўскага ў «Паўлінка», што па агульнаму прызнанню сталі класічнымі ў вашай творчасці?

ПЛАТОНАУ. Адказваць на такія пытанні акцёру даволі цяжка, як і наогул аналізаваць сваю работу. А з вобразам Зёлкіна я даўно жывуся, найшоў ужо дваццаць васьмь год, як я іграю гэтую ролю на сцэне.

Спачатку я шукаў самыя галоўныя рысы вобраза, асноўную яго сутнасць. Хацелася не проста пасмяяцца з нікчэмнага чалавека, а перш за ўсё раскрыць яго страшную сутнасць, паказаць у гэтым вобразе тую разбуральную сілу, якую нясе з сабой Зёлкін. Гэты чалавек ладзіць сваю кар'еру, як калісьці ў такіх выпадках, на каснях іншых. І хацелася, каб смех з яго быў саркастычным, знішчальным. У Маякоўскага адзін прайдзісвет прызнаецца, што ён глядзеў бы на ўвесь свет праз замочную дзірку. У працы над вобразам я ішоў ад гэтай метафары, яна мне вельмі памагала раскрываць характар Зёлкіна. А потым ужо, знайшоўшы, як мне думаецца, асноўнае, шукаў асобныя штрыхі вобраза, дэталі.

...Акцёру ў рабоце над вобразамі вельмі памагаюць жыццёвыя назіранні. І сваіх герояў не выдумляў, а стараўся знайсці ў жыцці. Памятаю, аднойчы на рынку я ўбачыў дзіўнага чалавека. Быў ясны гарачы летні дзень. А ён — з парасонам, у паліто, кашнэ, у капелюшы, на чаравікі надзеў галёшы, словам, ва ўсім сваім шляхетным убранні. Гарачы летні дзень і парасон, галёшы... Такая неадпаведнасць... Мне гэта вельмі ўразіла. І потым, праз шмат год, калі я сустрэўся з вобразам Быкоўскага ў камедыі Янкі Купалы «Паўлінка», я скарыстаў гэтыя «жыццёвыя знаходкі». Вялікая неадпаведнасць, якую я назіраў у незнаёмым мне чалавеку — вось гэта для мяне стала галоўным ва ўсім вобразе Быкоўскага. Герой увесь час выдае сябе за вельмі важнага чалавека, а на самой справе ён самая звычайная нікчэмнасць.

ПЫТАННЕ. Скажыце, калі ласка, ці заўсёды ўдаецца вам сустракаць сваіх будучых герояў у жыцці? Нао-

гул, як вы збіраеце матэрыял? Напрыклад, многія пісьменнікі маюць запісныя кніжкі, куды занатоўваюць тое, што найбольш уразіла...

ПЛАТОНАУ. Мушу сказаць, што гэта даволі складаны творчы працэс. Я не вяду такіх кніжак. Але для акцёра назіральнасць — гэта адна з самых важных і патрэбных рысаў. І тое, што найбольш цябе ўражвае, паступова адкладваецца, калі можна так сказаць, у тайніках памяці. А потым, калі сустракаешся з новай ролю, стараешся скарыставаць тое, што найбольш адпавядае для яе.

ПЫТАННЕ. І гэта ўжо будзе не толькі канкрэтнае ў сцэнічным вобразе, але і абагуленае, нібы добра прасяянае праз рэшата памяці?

ПЛАТОНАУ. Безумоўна. Задача ж

ліва запамінае адзін выскочы чалавек. Ён быў вельмі гаспадарлівы. А ў размове часта нібы спатыкаўся. Мне ў вобразе Лявона якраз і хацелася перадаць яго рытміку мовы, яго напорыстасць, тэмперамент, які нібы забіваў словы. Я да гэтага чалавека часта прыглядаўся, можна сказаць, вывучаў. Ведаў, што ў маладосці ён быў першым кавалерам, карыстаўся поспехам і гэтыя рысы я таксама стараўся выкарыстаць у вобразе Лявона. У час працы над ролю я зноў з ім сустракаўся, так сказаць, звяраў свае акцёрскія рысы, дэталі.

ПЫТАННЕ. Хацелася б нагадаць яшчэ адну вельмі яркую вашу сцэнічную работу — вобраз Эзоп са спектакля «Ліса і вінаград». Дарэчы, аўтар п'есы Фігейрэду называе яе ка-

мною — мора праблем, нявырашаных пытанняў.

У працы мне вельмі памагала кніжка пра дзіцячыя гады Ільча. Нават цяжка сказаць — чаму. Мне захапіла найвялікшая, я б сказаў, праміністая энергія Уладзіміра Ільча, яго любоў да брата, наогул да людзей.

Я вывучаў Леніна перш за ўсё як чалавека. Яго найвялікшую чалавечнасць, любоў да людзей. І ўсё гэта — у агромністых маштабах. У такіх жа маштабах і яго найвялікшая прастата. Я часам нават губляўся: як усё гэта асэнсаваць, данесці да гледачоў? А хацелася ж як мага глыбей перадаць у вобразе ленінскія рысы.

Вобраз Уладзіміра Ільча будзе захапляць многія пакаленні акцёраў. Яны, напэўна, здолеець раскрыць яго новыя рысы, чаго не ўдавалася папярэднікам. У нас яшчэ скуныя, абмежаваныя позы, рухі, міміка Ільча, а ў яго ж усё было вельмі шматгранным. Нямаю думасца мне, даўдзецца працаваць над гэтым і нашым скульптарам, мастакам...

Адным словам, работы наперадзе яшчэ вельмі шмат.

ПЫТАННЕ. Калі весці размову ў храналагічным плане, мы падышлі да вашай апошняй работы ў тэатры — вобраза Федзі Пратасава ў драме «Жывы труп» Талстога. Відаць, мно-

СЛОВА МАЙСТРА

акцёра — не толькі шукаць канкрэтных рыс чалавека, але і абагуляваць, тыпізаваць вобраз.

ПЫТАННЕ. А вы не назавіце які-небудзь ваш сцэнічны вобраз, які складваўся вольна так паступова?

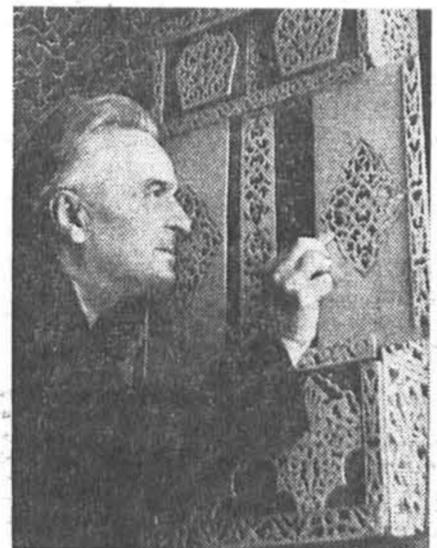
ПЛАТОНАУ. Такіх у мяне шмат. Для прыкладу можна назваць Туміловіча з камедыі Кандрата Крапівы «Пялюць жаваранкі», разумнага калгаснага кіраўніка. Я імкнуўся ўзбуйніць гэты характар, надаць вобразу Туміловіча станоўчыя рысы добрых, таленавітых людзей, якіх мне часта даводзілася і даводзіцца сустракаць у жыцці.

Часам жа даводзіцца вывучаць герояў і пасля таго, як атрымаеш ролю. Памятаю, як мы пачалі працаваць над драмай Аркадзя Маўзона «Канстанцін Заслонаў». Мы выязджалі на станцыю Орша, дзе разгортваюцца асноўныя падзеі драмы. І гэтая пасадка нам вельмі дапамагла. Бо пра Заслонава, гэтага выдатнага партызанскага ваяку, таленавітага надпольшчыка напісана ў нас яшчэ мала. А ў Оршы пра Заслонава ведаюць вельмі многія, ён працаваў у дэпо і ў даваенны час. Рабочыя ахвотна расказвалі пра Заслонава, і гэта мне ў далейшым вельмі дапамагло.

Вось толькі адзін характэрны прыклад. Рабочыя заўважылі, што паходка ў час акупацыі ў яго стала маруднейшай. Гаворка і ўсё яго рухі таксама сталі больш павольнымі. Я гэта ўспрыняў як унутраную сабранасць чалавека, якому ў надзвычай цяжкіх умовах работы трэба было абавязкова захоўваць спакой. Разам з тым, для мяне Канстанцін Сяргеевіч Заслонаў быў і глыбока эмацыянальным, тэмпераментным чалавекам.

ПЫТАННЕ. Барыс Віктаравіч, сёння вы шмат раскажыце пра жыццё прататыпаў сцэнічных вобразаў. Ці не маглі б вы нагадаць нам яшчэ які-небудзь цікавы выпадак з вашай акцёрскай працы?

ПЛАТОНАУ. Пра гэта можна раскажыць шмат. Мне тут хацелася б успомніць толькі Лявона Чмыха з камедыі Андрэя Макаёнка «Лявоніха на арбіце». І ў маладыя, і ў сталыя гады мне часта даводзілася бываць у Пухавічах. І яшчэ з дзяцінства асаб-

Ён у вольныя ад тэатра часы захапляўся збораннем і мастацкай апрацоўкай дэкаратыўных карніняў, выпільваў з фанеры народныя арнаменты. — І з гэтага склаўся цікавы хатні музей твораў, сааўтарамі якіх былі, як гаварыў сам Барыс Віктаравіч, прырода і ён, артыст...

Гэты здымак зроблены ў Літаратурным музеі народнага песняра Беларусі Янкі Купалы. Артыст успамінае пра сустрэчы з Іванам Дамінікавічам...

Здымкі Ул. КРУКА.

медый. Спектакль у купалаўцаў і, у прыватнасці, ваш герой, трактаваўся трагедыйным.

ПЛАТОНАУ. Эзоп гаворыць пра сябе: «А мяне далі так, у прыдачу». У гэтых словах адкрылася для мяне агромністая трагедыя чалавека, які для людзей не з'яўляецца чалавекам. І гэта ў той час, калі Эзоп надзвычай разумны, таленавіты, вельмі эмацыянальна ўспрымае жыццё. І тады, калі ён сустракаецца з людзьмі, якія хацелі б глядзець на яго як на забаву, у Эзопе нярэдка ўсё ўзрываецца ў душы. Так, я лічу, што гэта высокая трагедыя.

ПЫТАННЕ. Раскажыце, калі ласка, аб тым, як вы працавалі над сцэнічным вобразам Леніна.

ПЛАТОНАУ. Усё тое, чаго дасягнулі выдатныя майстры Шчукін і Штраўх у трактоўцы вобраза Леніна, відаць, паслужыць яшчэ не аднаму пакаленню акцёраў. Я з вялікай цікавасцю сачыў за тым, як выступаў Шчукін, якім найвялікшым поспехам ён карыстаўся ў гэтым вобразе. Я вельмі ўважліва паставіўся да яго работы.

Першая цяжкасць, з якой сустракаешся — знешняя праўдападобнасць вобраза.

Праўда, у мяне ўжо былі некаторыя загадоўкі, якія я рабіў раней. У драме Пятра Глебкі «Святло з Усходу» ёсць эпізод з вобразам Уладзіміра Ільча Леніна. Гэтую п'есу спачатку меркавалі паставіць Купалаўцы, і мне прапанавалі паспрабаваць. На рэпетыцыі ў тэатры мне казалі: а ведаеш, у цябе можа атрымацца. Гэтыя словы далі нейкую крупінку надзеі і ўпэўненасці. Вядома, тады былі толькі знешнія подступы да вобраза. Калі ж я сустрэўся з вобразам Ільча пазней, адчуў, што перада-

гім тэатралам даводзілася бачыць іншых славетных выканаўцаў гэтай ролі. У Міхаіла Раманава была выдатная сцэна ў цыган. У Мікалая Сіманова асабліва яркімі атрымаліся эпізоды на допыце ў следчага, калі яго гнеўны герой бунтаваў і кляў ім усё тагачаснае жыццё. Самая жа ўзрушальная сцэна ў вашага героя, на прызнанні многіх, — гэта карціна ў тракціры.

ПЛАТОНАУ. Вобраз Федзі Пратасава вельмі шматгранны і таму, відаць, аднаму акцёру ўдаецца лепш адно, другому — другое. Мне ў гэтым вобразе асабліва хвалявала вось што. Хоць Пратасаў і часта сустракаецца з людзьмі, але ён страшэнна адзінокі. Ён увесь час хоча раскажаць каму-небудзь пра сваё жыццё, адкрыць сваю душу, і ніяк не знаходзіць чалавека. Так і ходзіць Федзя Пратасаў са сваім душэўным цяжкарам. І ўсё ж урэшце ён знайшоў сабе субяседніка — мастака Петушкова, такога ж, як і Федзя, няшчаснага. Сцэна гэтай сустрэчы, душэўнай споведзі, што і адбываецца ў тракціры, для майго героя самая важная.

У ТОЙ ПЕРЫЯД Барыс Віктаравіч зноў выступаў у ролі Зёлкіна ў спектаклі «Хто смеяцца апошнім». У якасці рэжысёра ён ставіў новую рэдакцыю п'есы А. Маўзона «Канстанцін Заслонаў». Гаварыў, што з імем Заслонава у яго звязана вельмі шмат радасных, хваляючых хвілін. Праўда, на гэты раз завяршыць работу, якую ён вёў разам з Ірынай Фларыянаўнай Ждановіч і рэжысёрам Барысам Ганагам, Платонаў не паспеў. Спектакль выпуская без яго. Прэм'ера была падарукам тэатра да п'яцідзясяцігоддзя Вялікага Кастрычніка.

І многія творчыя задумы гэтага ўнікальнага Майстра засталіся няздзейсненымі. Але тое, што ён зрабіў, складае незабыўны старонкі беларускага сцэнічнага мастацтва.

Анатоль САБАЛЕУСКІ.

ЯК ПАВЕДАМЛЯЛАСЯ ў друку, у Злучаных Штатах Амерыкі адкрыты помнік Янку Купалу. На адкрыццё помніка ездзіў беларускі драматург Андрэй Макаёнак. Карэспандэнт «Літаратуры і мастацтва» сустрэўся з Андрэем Ягоравічам і папрасіў яго раскажаць пра гэту паездку.

— Андрэй Ягоравіч, вы ездзілі ў Злучаныя Штаты з незвычайнай нагоды...

— Так, нагода была сапраўды незвычайная, але вельмі прыемая і ганаровая для мяне. Мне пашанцавала прысутнічаць на адкрыцці на амерыканскай зямлі помніка слаўтаму сыну зямлі беларускай, нашаму народнаму паэту Янку Купалу.

— Разам з вамі ездзіў на адкрыццё і аўтар помніка?

— Так, амерыканцы запрасілі на ўрачыстасць адкрыцця помніка і яго аўтара — беларускага скульптара Анатоля Аляксандравіча Анкейчыка. Там мы неад-

на для таго, каб зрабіць тут культурны цэнтр-парк. Сродкі збіраліся па ўсёй Амерыцы. Іх дасылалі з Нью-Йорка і Чыкага, Бастона і Кліўленда, з Каліфорніі і Вашынгтона. Дасылалі не толькі рускія, беларусы ці ўкраінцы, дасылалі людзі іншых нацыянальнасцей.

Сёння ў Эроў-парку пабудаваны клуб, дзе можна паглядзець савецкія мастацкія і дакументальныя фільмы, дзе часта выступаюць калектывы мастацкай самадзейнасці розных зямляцтваў, створана зона адпачынку. Але, бадай, галоўны гонар нашых землякоў — тры помнікі, якія тут ўстаноўлены: Аляксандру Пушкіну, Тарасу Шаўчэнку і вядомаму амерыканскаму паэту Уолту Уйтману. Цяпер побач з імі стаіць чацвёрты помнік — Янку Купалу. Глядзіш на гэты «паэтычны» мемарыял і міжволі думаеш аб тым, як па-

рабазней, як праходзіла гэтая ўрачыстасць?

— Сабралася ў гэты дзень у Эроў-парку прыкладна трысячы паўтары людзей. Прыехалі яны не толькі з блізкага Нью-Йорка, але і з Дэтройта, Кліўленда і іншых гарадоў. На мітынг выступалі людзі розных прафесій, прадстаўнікі розных колаў амерыканскага грамадства: рабочыя, чыноўнікі, пенсіянеры. Але ў выступленні кожнага можна было заўважыць адну агульную дэталю: усе яны выказвалі вялікае задавальненне вынікамі візиту Генеральнага сакратара ЦК КПСС Леаніда Ільіча Брэжнева ў Злучаныя Штаты Амерыкі і тым працэсам паляпшэння адносін паміж СССР і ЗША, які праходзіць у апошнія гады, дзякуючы настойлівай міралюбівай палітыцы нашай партыі і ўрада. Гэта былі думкі, як кажуць, прастай Амерыкі, і нам было прыемна пачуць іх, тым больш, што

І на эмблеме яны побач — А. Пушкін, Я. Купала, Т. Шаўчэнка, У. Уйтман.

ПРЫЙШОЎ У АМЕРЫКУ ЯНКА КУПАЛА...

нойчы сустракаліся з нашымі землякамі-беларусамі, якім некалі да рэвалюцыі альбо ў часы панскіх Польшчы ў пошуках кавалка хлеба давялося пакінуць родныя куты. Гэта па іх ініцыятыве Янка Купала «прышоў» у Амерыку.

— Дзе ж устаноўлены помнік?

— У Эроў-парку, прыкладна ў сарака мілях ад Нью-Йорка. Дарэчы, на прыкладзе Эроў-парку добра бачна, як захоўваюць нашы землякі памяць аб Радзіме. Гэта былі прыватны маёнтак быў куплены на грошы, сабраныя сярод членаў беларускага, рускага і ўкраінскага зямляцтваў. Куплены спецыяль-

на зямля, літаратура яднаюць людзей добрай волі. Дарэчы, усім, хто прысутнічаў на ўрачыстым адкрыцці помніка Купалу, вельмі спадабалася думка, якую выказаў у сваёй прамове Анкейчык. Ён падкрэсліў, што аўтарамі гэтага манумента з'яўляюцца таксама і рабочыя з Расіі — тыя, хто адліваў помнік на Ленінградскім заводзе, і каменячы з Украіны, якія падрыхтавалі чорны гранітны пастамент. Вось гэта яшчэ адзін прыклад нашага вялікага братэрства.

— Калі мы ўжо загаварылі пра само адкрыццё помніка, раскажыце, калі ласка, пад-

ў ЗША мы былі адразу ж пасля гістарычнага візиту Л. І. Брэжнева.

З вялікай увагай праслухалі прысутныя выступленні савецкіх прадстаўнікоў: работніка апарату ААН Новікавай, Анкейчыка і маё. А верх Янку Купалу «Брату на чужыне», які я прачытаў, выклікаў проста буру эмоцыяў!

Пасля мітыngu быў невялікі канцэрт: выступілі танцавальны ансамбль Фрэда Клімовіча, рускі і ўкраінскі хоры, якія выконвалі народныя і савецкія песні, некалькі танцаў выканала дзіцячая танцавальная група. Гэта кранула

ўсіх аднолькава: і нас, і амерыканцаў.

Трэба сказаць, што гаспадары падрыхтаваліся да свята вельмі добра. Яны нават зрабілі спецыяльныя значкі і сувенірныя аўтарчкі з нагоды адкрыцця помніка. Не забылі запрасіць на ўрачыстасць і прадстаўнікоў прэсы. Газеты расказалі амерыканскім чытачам, што ў Злучаных Штатах пастаўлены помнік беларускаму савецкаму паэту. У прыватнасці, гэта добра зрабіла газета амерыканскіх камуністаў «Дэйлі уорлд».

— Ваша самае яркае амерыканскае ўражанне?

— Напэўна, гэта спатканні з людзьмі. Нельга, напрыклад, забыць сустрэчы з Уладзімірам Гаўрылавічам Мінкевічам, які ўзначальвае культурны праект Эроў-парку. Гэта энергічны чалавек, вялікі энтузіяст сваёй справы. Цяпер ён шмат працуе над ажыццяўленнем яшчэ адной ідэі — адкрыццём у парку бібліятэкі, дзе будуць кнігі на чатырох мовах — рускай, украінскай, беларускай і англійскай. Дапамагчы ў камплектаванні гэтай бібліятэкі Уладзімір Гаўрылавіч і яго калегі папрасілі і нас, беларускіх пісьменнікаў. Вядома, такая дапамога будзе аказана.

Нельга забыць сустрэчы з тымі, хто пабываў на Радзіме, у Савецкай Беларусі. Іх расказы, іх захапленне — гэта ж цэлая кніга! Яны пабачылі тое, што і ўявіць сабе

не маглі. Бо трэба сказаць шчыра, амерыканская прапаганда раней паказвала нашу краіну нейкім дзікім краем. Але праўда прабівае сабе дарогу. Калі аднойчы ў Эроў-парку дэманстравалі дакументальны фільм «Рэвалюцыйная чыгунка, сюды прыйшло больш за сотню пісьмаў, у якіх амерыканскія хлапчункі і дзяўчынкі выказвалі сваё захапленне.

Яшчэ адна сустрэча. Падыходзіць да мяне адразу пасля выступлення сівенская бабуля. «Слухай, сыноч, — кажа. — Я родам з Пухавічы. Сюды прыехала яшчэ да рэвалюцыі, дома з таго часу не была. Назвы вуліцы не памятаю, але гэта адразу за Сідаравай хатай, ля калодзежа. Можа, зойдзеш калі, спытаеш, раптам, у мяне там хто-небудзь і застаўся?» А ў самой на вачах слёзы. Ну, ці можна забыць такое?

— Андрэй Ягоравіч, як драматурга вас, напэўна, цікавіў і амерыканскі тэатр?

На жаль, шмат убачыць не давялося: проста не хапіла часу. Але адзін спектакль на Бродвее ўсё ж такі паглядзеў. Гэта была п'еса У. Тэнісі «Трамвай «Жаданне». Спектакль гэты вызначаецца высокім майстэрствам акцёраў, рэжысёра, мастака.

— Дзякуй вам, Андрэй Ягоравіч, за гутарку.

Гутарку вёў
Б. ГЕРСТАН.

Саюз мастакоў БССР і Мастацкі фонд БССР з глыбокім жалем паведамляюць аб заўчаснай смерці члена Саюза мастакоў БССР, мастацтвазнаўцы Баравік Ольгі Абрамаўны і выказваюць спачуванне сваякам і бліжнім нябожчыцы.

Помнік Я. Купалу ў Эроў-парку паблізу ад Нью-Йорка.

ВІЦЕБСКАЕ МУЗЫЧНАЕ ВУЧЫЛІШЧА

аб'яўляе дадатковы прыём навучэнцаў на 1973/1974 навучальны год на завочнае аддзяленне па спецыяльнасцях: фартэпіяна, струнныя інструменты (скрыпка, альт, віяланчэль), духавыя інструменты (кларнет, труба, валторна, тромбон, габой, флейта, фагот, туба, ударныя інструменты), народныя інструменты (баян, акардэон; цымбалы, домра, балалайка, гітара), харавое дырыжыраванне.

На завочнае аддзяленне прымаюцца асобы без абмежавання ўзросту, якія маюць адукацыю не ніжэй

няпоўнай сярэдняй школы, паспяхова здаўшыя ўступныя экзамены.

Заявы аб прыёме падаюцца на імя дырэктара вучылішча з указаннем выбранай спецыяльнасці. Да заявы прыкладаюцца: дакумент аб адукацыі (арыгінал), медыцынская даведка (форма № 286), 4 фатаграфіі (здымкі без галаўнога ўбору, памер 3X4). Пасведчанне аб нараджэнні або пашпарт, ваенны білет або прыпісное пасведчанне (для ваеннаабавязаных і асоб прызыўнога ўзросту) прад'яўляюцца асабіста.

Прыём заяў на завочнае аддзяленне па 24 жніўня.

Уступныя экзамены на завочнае аддзяленне з 25 жніўня.

Паступаючыя ва ўчылішча на базе няпоўнай сярэдняй школы здаюць уступныя экзамены па спецыяльнасці, рускай мове (дыктант), рускай мове і літаратуры (вусна);

на базе сярэдняй школы — па спецыяльнасці, рускай мове і літаратуры (сачыненне), гісторыі СССР (вусна).

Тэрмін навучання на завочным аддзяленні 5 гадоў. Адрас вучылішча: БССР, г. Віцебск, вул. Савецкая, 23-а.

ПОЎДЗЕНЬ ПАБРАЦІМСТВА

Прыймаў любоў да мілай Беларусі
Я з матчыным, як кажуць,
малаком.
Барыслаў СЦЕПАНИЮК.

Я ведаю Барыслава Сцепанюка як добрага ўкраінскага паэта. Я шаную яго як вернага друга нашай паэзіі. Есць у ягонай любові да Беларусі, апрача братэрскага прызнання, яшчэ і пэўны інтым — матчынай мовы у Барыслава Паўлавіча на пачатку жыцця была мова беларуская:
З-пад Гомеля, з надзежскіх берагоў,
Дзе луг і лес вясной прыгожыць
Квешень,
Дзяўчыну, найцудоўнейшую ў свеце,
Адзін баец са шчорсаўскіх палкоў
Перапісаў на род Сцепанюкоў...

Выдатна гучаць у яго перакладах вершы Змітрака Бядулі, Уладзіміра Дубоўкі, Максіма Танка, Кастуся Кірзенкі, Рыгора Барадуліна, Міхася Калачынскага, Сяргея Грахоўскага, Аляксея Зарыцкага.
Барыслаў Сцепанюк пераклаў паэму «Таварыш» Валянціна Таўлая. І я ўдзячны перакладчыку: паэма «Вецер з Волгі» выйшла на Украіне асобнай кнігай, выданай масавым тыражом.
Я ўпершыню сустрэўся з паэтам, прачытаўшы пасля вайны крыху шчымлівы і ў той жа час разудалы верш «Гарманіст» аб тым, як вярнуўся ў прылуцкае сяло чубаты хлопец з пустым рукавом.
Гэта — лёс Барыслава. Адважны ба-

ец-разведчык, ён ваяваў на Ленінградскім і Волхаўскім франтах і вярнуўся з вайны — акурат той хлопец-гарманіст з пустым рукавом.
Багата кніг напісаў Барыслаў Сцепанюк. Поўдзень жыцця (16 ліпеня споўнілася пяцьдзесят) ён сустрэў «Баладным ладам», аднамомнікам «Сінявокі мой ліпень», новай выдатнай паэмай «Ульяна і Дэман», у якой дзейнічаюць Дзясочая мара, Лермантаўскі Дэман, Ульяна Громава, Зорка, што першай узышла...
Агляніся на шляхі свае, верны дружа.
Квітнее гарачы поўдзень нашага пабрацтва...
Анатоль ВЯЛЮГІН.

Барыслаў СЦЕПАНИЮК

І М Е М С О Н Ц А

Колькі бур
І віхур
Прагуло і сплыло праз вякі...
Бліскавіцамі, громам, вадою...
Сонца твар свой памыты ўзімае ў блакіт
За квяцістай вясёлкай-дугою.

Што было —
Адплыло,
Ні вярнуць, ні дагнаць...
Цішыня, нібы маці над дзіцем,
І дубы згуртаваныя лісцем шумяць,
Як байцы пасля бою сышліся.

І палі
Расцвілі,
Разаслалі кілім
Ячмянню і пшаніцы, і жыта,
І рассунула песня прасторы зямлі,
І павісла, як звон, пад зенітам.

Колькі бур
І віхур...
Колькі тысяч разоў
Паднімала вясёлкаву арку,
Адчыніўшы дарогу да тых берагоў,
што яснеюць у сонечным ранку.

Берагоў
І часоў,
І няздзейсных мрой...
Толькі зноўку мне прывіды сняцца,
Бо расшчэплены атам найпершы разбой
Учыніў на дарозе да шчасця.

Дык якой
Незямной
Зноў вясёлцы ўставаць
Па-над Волгай, Дняпром і Уралам,
Шлях да шчасця які адкрываць,
асвятляць,—
Чалавек з Сонцам думаюць разам.

В А Ч А М І К А С М А Н А Ў Т А

Паўлу ПАПОВІЧУ

Яму ў адтуль,
З касмічнае прасторы,
Відзён быў хаты бацькавай парог,
І з гулкім рэхам жнівеньскія зоры
Антоніўкамі падалі да ног.

У час палёту, можа, як ніколі
Хацелася паслухаць з вышыні,
Як пад вятрамі ў прыдняпроўскім полі
Пшаніца спелая шуміць-звініць.

Яснелі ў цемры ясныя Стажары,
Сузор'і Арыёна і Блізнят,
Хавала твар свой у густыя хмары
Чамусьці толькі родная Зямля.

Перад вачамі плаўна, летуценна
Вярцеўся, ззяў адлівам серабра
Знаёмы глобус...
Ён Зямлі вярчэнне
Так значна, так выразна паўтараў.

Вось ён падставіў бок з малюнкам родным,
І касманавт самага аякла —

На смак здалася церпкаю, дняпроўскай
Вада, што ім прыгублена была.

Сігналы на пасадку пралуналі, —
І ранішнія промні ажылі,
Яны густыя хмары разгагалі,
Бы пэндзалеж, планету фарбавалі,
Але спачатку горы выплывалі,
Як ветразі чырвоныя з імглы...

Зямны ці то касмічны пыл курыўся,
Здавалася, ён зразумець не мог,
Калі з імглы прыземленай зарніцай
Кацілася антонаўка да ног.

Пераклаў Хв. ЖЫЧКА.

В Е Ч Н Ы Я Р У К І

Не цар, не бог, а струджаныя рукі
З рэк прожылкамі, з мазалямі гор
Зямлю стварылі —
Хай стагоддзі лічыць,
Як мару ўскрыленую з далані!
А сонца падхапіла ў закружыла
Наўкол сябе яшчэ адну планету:
Вада бруіцца — заяснелі вочы,
Сцябліцца жыта — значыць венна жыць.
Зямліца, земляня, зямліца, земле,
Ты на вачах гісторыі расцеш,
Выводзіш ты на новую арбіту,
Як кажа летуценны ўласны век.
Што цар — буранам здэзмутая пылінка,
Што бог — расталы ў сіняве дымок,
А горы высяца, як манументы,
Клякочуць рэкі, быццам часу бег...
О, рукі вечныя!
Рука, што пляціпала
Узнеслася з пяці мацерыкоў
І, выхапіўшы бліскавіцу з грому,
Кавала зорку, як сябе самую!
А мазалям кавала серп і молат,
А жылам удыхала вечны рух,
Каб стала ты, зямля, у нас такою,
Якой здалёку рада бачыць мара.

М А Ц І

ЛІРЫЧНАЯ БАЛАДА

А як з левай рукі — тры дачкі,
А як з правай — столькі ж сыноў.
Як багіні, дары ніц ляглі такі —
Пладарод палёў і садоў.

А вясёлка тых пладоў расцвіла,
Колеры — хоць вачам не вер...
А ў вачах і дасюль навальніца імела,
Не ўлягаецца шторм і цяпер.

Леваруч глянула —
Ужо яны
Усе мацёркі да адной,
Праваруч глянула —
А сыны,
Быццам волаты, сталі сцяной.

Ну, а ўнукі ў яе — ўсе
Адно ў адно.
Род
На добры казацкі навет,
А дзе сынава,
Дзе даччыно,
Прыглядзецца трэба як след.

Жонка ўнукава сёння ёй
Свайго першынца прынясла,

Каб уцешна было старой,
Каб згубіць лік гадам не змагла.

Мала ёй...
Слухае галасы
Ля разнасцежаных акаціц.
Хустка ўхмарыла
Валасы,
Вочы —
Кропелькі навальніц...

І вясёлку колераў зноў,
Пладароду ласкавы давер,
Мацярок-дачок,
Трох асілкаў-сыноў
Цемрыць шторм яму і цяпер.

БАЛАДА ПРА БАЛАДУ

Співаючы Шпорта з добрымі очыма.
М. РЫЛЬСКИ

Ішоў салдат, ішоў з вайны дадому,
Запаччу ношку нёс цяжэй за стому,
Таго ў цяжару — што салдацкі ранец,
Яшчэ асколкі, яшчэ кулі — ў ранах.
І да сяла яму падаць рукою,
А там шынелік скінуць над ракою,
Над Снівадой, што сны паходаў знае,
Што адсінілася за ўсе Дунаі...
Знайшоў салдат драбок чужачай сталі
У полі, дзе жыты на волі ўсталі,
Дзе басанож ён бегаў на раздоллі —
Аж па ўсіх ранах разанулі болі.
Сталь у руках сама загаварыла,
Іржа, як забыццё, пакрыла:
— Не мала ваявалі мы з табою,
Ды ўсё адно з мяне зрабі ты зброю!
Мне б ваяваць, мір — вораг мой заклятый!
(Ах, як жа нішчылі з мяне, з гарматы!)
Зрабі вінтоўку, ці лязо кінжала,
Каб, як раней, я зноўку забівала.

І тут салдат, паправіўшы медалі,
Сказаў чужачай звар'яцелай сталі:
— На што кінжал і гонар пыхаваты,
Калі твая не памагла ў гарматы?
А перакоўка на табе ўздыхае,
Якраз вунь кузня дыхае мяхамі.
А можа, дам і я якога ладу,
А што калі вазьму цябе ў баладу?

Да Снівады ступіў, да сіняплесся.
З палону сум дамоў нясла Алесь...
Вось і сустрэча — рады ці не рады —
Хіба не месца хрэсьбін для балады?!
А тут іранскі вецер, прыляцеўшы,
Упаў да ног яму, завый няўцешна:
«Ой, трох братоў, трох курдаў з Мехабада
Вядуць на згубу... Дзе ж твая балада?»

У полі яна з самага світанку,
Надзеўшы, як на свята, вышыванку,
Па жаўранку звярае ранні голас;
Няхай дужэе, хай цяжэе колас!
У родным полі, дзе на пайдарозе,
Па плечы ў перавясленым калоссі,
А крыламі — пад прастань паднябесся,
Што ў Сніваду глядзіцца, ой Алесь!..
Аж нібы ў сэрца штось кальнула колка,
Аж нібы голас свой падаў асколак.
Жайрук, як грудка, ўпаў на цішы ляда —
Не можа быць інакшаю балада.

Пераклаў Рыгор БАРАДУЛІН.

Мікола ВЯРШЫНІН

САТЫРЫЧНЫЯ МІНІАЦЫОРЫ

ПУСТАСЛОУ

Надта ўжо многа любіў гаманіць:
Як завядзецца — ніяк не спыніць,
Словам прыкрыцця любіў нездарма!
Словам прасторна, а думак няма.

«ЗВЫШЦІПЛАСЦЬ»

Ён не дазволіў бы нікому
Хваліць яго. Злаваў якраз,
Бо быў упэўнены ўвесь час,
Што лепш хваліць сябе... самому.

ЯГО ТВАР

Гаварыць ён меў ахвоту,
Што было не ў навіну,
За абедам — пра работу,
На рабоце — пра гульнію.

АВОХЦІ МНЕ!

ЯК СУСЕД...

Рыгор ЯУСЕЕУ

І ў будні,
І ў святы
У мяне з жонкаю дэбаты.
Зранку з лаянкай бяжыць:
— Ты вучыся ў Саўкі жыць!
Саўка — мой сусед былы,
Побач нашыя вуглы.
Саўка — дока,
Саўка — зух,
Саўка — спрытны галоўбух.
Не скажу,
Што Саўка піў.
Саўка грошай накапіў.
Не скажу,
Што Саўка краў.
Саўку трэба —
Саўка браў.

Па вачах мне жонка — плясь:
— Ты вучыся ў Саўкі, Ясы!
— Ганна,
Сціхні,
Бо скручу!
Жыць,
Як Саўка,
Не хачу.
У турме ўжо наш сусед...
Што,
І мне
За ім услед!!

А. АБУ-БАКАР,
народны пісьменнік
Дагестана

Кульгаў Алібек
у аул нацянькі.
Падкову знайшоў,
закрычаў: «Я—багаты!»
Цяпер бы мне
дваццаць чатыры цвікі,
Яшчэ тры падковы,
каня у дэдатак!
Пераклаў Валінцін ЛУКША.

АДАЛЬБОГ, толкам
не ведаю, як ро-
біцца гэтыя самыя
фельетоны. Гавораць,
што здатныя іх пісаць
толькі тыя, каму «іс-
карку божую» ў пуп
завязалі... А калі маці
ман забылася пра гэ-
та? Тады што? Тады —
пакутуй усё сваё свя-
домае жыццё, цілуй
сам сябе ў локаць...

Звычайна тыя паку-
ты пачынаюцца з хвілі-
ны, калі выклікае рэ-
дактар у свой кабінет і
каца:

— Давай фельетон!
Пастаіш, памуляеш-
ся, пераступіш з нагі
на нагу 1—дзе ты дзе-
ліся — паедзеш. На-
заўтра абавязкова буд-
дзеш у тым глыбінным
раёне, адшукаеш таго
дзялка, з якога выра-
пана спісаць вобраз, і
пакуты твае — падво-
яцца.

Бо не скажаш яму:
так і так, прыехаў,
маўляў, пакласці цябе
на лапаткі. Наадварот,
гаворку будзеш заво-
дзіць здала... А ён, па-
ганец, не лыкам шывы,
адразу сцумекае, што
да чаго, і будзе така-
ма і тактоўненка, і
акуратненка, і далі-
катненка пераводзіць
гаворку ў іншае рэ-
чышча. Калі поч спаў-
зе на зямлю, а тваё
цутро перагарыць, ас-
тыне — субяседнік па-
смялее канчаткова і ні-
бы возьме быка за ро-
гі:

— Хопіць сур'ёзным
займацца! Мая палаві-
на сёння парася засма-
жыла...
І тут гэтых самых
пакут нібы хто сыпане
з меху. Не ўседзець!
Цяпер ужо сам ду-

маеш: як адкруціцца ад
субяседніка? Але твой
герой нават ля дзвярэй
гасцініцы не хоча раз-
вітвацца з табою. Ухо-
піцца за гузік твайго
паліто, нібы за выра-
тавальны круг, і будзе
хваліцца, які ён хоро-
шы чалавек...

Нарэшце адарвешся
ад яго, пакінуўшы ў
руцэ «хорошага чала-
века» свой персаналь-
ны гузік, кінешся на
камунальны ложка і
толькі тады зразумееш,
што пакуты твае —
патройваюцца. Не зас-
неш — хоць запы-
вай вочы... Неспакойна
будзе і ў цягніку. А пе-
раступіш парог редак-
цыі — абавязкова тра-
піш на вочы шэфу. Акі-
не ён цябе з ног да га-
лавы дапытлівым по-
зіркам, спагадліва па-
глядзіць у твой змарда-
ваны твар і загаднава
прамовіць:

— М-да!
Хлопцы, зразумеў-
шы намёк, усміхаюцца
сабе паціху, а табе за-
стаецца толькі і ўсяго
— праглынуць незаслу-

жаную пілюлю і выка-
наць рэдактараву
просьбу, пайсці адсы-
пацца...

Але не да сну будзе
і дома. Зноў апануюць
пакуты. Толькі іншага
плана. Так сказаць,
творчыя пакуты...

Пакутаваць будзеш
дзень, два, тры. Напа-
мяць вывучыш прозві-
шчы людзей, якіх абвёў
вакол пальца той
дзялок, можаш пералі-
чыць, каму якія акул-
ры павесіў, калі і дзе
масла падліў у агонь,
колькі разоў у дзёр-
жаўную кішэню залез,
як ён падстаўляў пад-
полкі суседзям. Усё
ўспомніш. Нібы сам
тое рабіў... А фельето-
на як не было, так і ня-
ма. Хоць рэж на кавал-
кі, хоць забі... Не пі-
шацца! І міжволі па-
зайздросціш усім, хто
з «божаю іскаркай»
ходзіць. Яны, кажуць,
тыя фельетоны пішуць
— як аладкі пякуць...

А вы пытаеце!... У
пакутах пішуча. Змар-
нуеш сябе, пакуль вы-
вядзеш на чыстую ваду
новага дзялка. Нялё-
кая справа!..

Уладзімір СКАРЫНКІН

ВАКАНТНАЯ ПАСАДА

Мядзведзю,
што канторай
Адною кіраваў,
Здалося —
ён калорый
Замнога змарнаваў.
Не лезці ж век са скуры!
Адных папер —
гара...
— Займець, —
рашае буры —
намесніка пара.
Але каму пасаду
такую лепей даць?
Сабраў Мядзведзь нараду
і сталі засядаць.
Ліса старая славіць
заўзята сваяка:
— А што, —
калі паставіць
намеснікам Ваўка?
Засон Мядзведзь:
— Крыў божа!
Ні ў якім разе...
Не!
Воўк агрызнуцца можа
і «падкусіць» мяне.
Матляе барадой Казёл,
ківае галавой Асёл...
Імкнецца слова ўставіць
Нарушка з-пад куста:
— А што,
калі паставіць
намеснікам Крата?
— Крата?
— Крата — крыў божа! —

ПА СВЕТУ ДОБРА ПАХАДЗІУШЫ...

НЕ БАЧЫЎ

У школе на калідоры румяз
хлопчык. Класны кіраўнік яго пытае:
— Што здарылася? Чаго ты пла-
чаш?
— Настаўнік матэматыкі ўпаў з
лесвіцы.
— Не плач. Нічога страшнага не
здарылася. Ён ужо ходзіць.
— Як мне не плакаць! Усе вучні
бачылі, як ён падаў, а я тады быў у
буфетце.

КОЛЬКІ НОГ У СТРАУСА

Сын прынёс са школы кніжку і з
гонарам заявіў:
— Гэта ўзнагарода, мама...
— За што, дарагі?
— Настаўніца спытала: «Колькі
ног у страўса?» Я адказаў — тры.
— Дык жа ў страўса дзве нагі.
— Так, але ўсе астатнія саварылі,
што чатыры.

ПАЛАВІНА ПРЫЗНАННЯ

— Прызнайся, хлопча, гэта ты вы-
біў шыбу? Памятай, што шырае
прызнанне змяняе віну напалавіну.
— А калі я прызнаюся два разы?..

ДАСВЕДЧАНАСЦЬ

Раззлаваная маці гаворыць сыну:
— Ты найгоршае дзіця на свеце!
— Мама, няўжо ты ведаеш усіх-
усіх дзяцей на свеце?

СА СЛАВАЦКАГА ГУМАРУ

— Гэта твой брат за рулём аўта-
мабіля?
— Не, ён мне не брат... Але чакай
— гэта ж мой аўтамабіль!..
●
— Гэта праўда, што ваша жонка
размаўляе сама з сабой?
— Не ведаю. Калі яна адна, я з ёй
не бываю разам...
Пераклаў Д. РОХКЕС.

Ізноў Мядзведзь засон. —
Зрабіць заўсёды можа
Крот пад мяне падкоп.
Матляе барадой Казёл,
ківае галавой Асёл...
Касы аднекуль заду
свой галасок падаў:
— Намесніка пасаду
я Воўжыку б аддаў.
— Што — Воўжыку?
Крыў божа! —
Мядзведзь як раўкне. —
Хоць
Ён і малы,
ды можа
балюча «падкалоць».
Матляе барадой Казёл,
ківае галавой Асёл...
Чым скончылі нараду?
Асла,
што ў лад ківаў,
на важную пасаду
Мядзведзь уладкаваў.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэр-
ства культуры і правалення Саюза пісателёў
БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.
Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Заха-
рава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—33-24-61, намес-
ніка галоўнага рэдактара—33-25-25, адказнага са-
кратара—33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04,
аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела
выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай
эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі —
33-21-53, аддзела культуры — 33-24-62, выдавецтва
—32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО,
Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ,
Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРА-
ЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М.
МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ, Л. Я. ПРОКША, Р. К. СА-
БАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М.
ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.